

Powiatowy program działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2019-2022

Zespół Fundacji Instytut Rozwoju Regionalnego oraz Utilitia Sp. z o.o.

Kraków, listopad 2018 r.

Spis treści

Streszczenie Programu	7
Wstęp	8
Idea i założenia Programu	8
Definicje	9
Podstawy dla opracowania Programu	12
Podstawy prawne	12
Dokumenty strategiczne, programowe i inne dokumenty ważne z perspektywy tematyki niepełnosprawności	12
Ewaluacja poprzedniego Programu	13
Poprzedni Program	13
Ewaluacja na podstawie sprawozdań rocznych	14
Ewaluacja na podstawie badania „Potrzeby rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym na terenie Gminy Miejskiej Kraków”	17
Ewaluacja na podstawie wstępnych konsultacji społecznych nowego Programu	18
Analiza SWOT	19
Podsumowanie ewaluacji i rekomendacje dla bieżącego Programu	22
Społeczno-demograficzna analiza sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Gminie Miejskiej Kraków	23
Rys demograficzny	23
Perspektywa kobiet i dzieci z niepełnosprawnościami	25
Instytucje i organizacje wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami	26
Cel ogólny Programu	26
Zakres Programu	28
1. Priorytet I: Wsparcie w Niezależnym Życiu osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin	28

1.1.	Zintegrowane usługi osobiste (opiekuńcze, specjalistyczne opiekuńcze, asystenckie)	28
1.2.	Usługi wsparcia dziennego (ŚDS-y, WTZ-y, inne)	29
1.3.	Mieszkalnictwo wspomagane oraz usługi wsparcia całodobowego (domy pomocy społecznej, rodzinne domy pomocy, inne)	30
1.4.	Mieszkalnictwo.....	31
1.5.	Przerwa wytchnieniowa	34
1.6.	Transport specjalistyczny	34
1.7.	Inne formy wsparcia w Niezależnym Życiu oraz rehabilitacji społecznej .	34
1.8.	Przeciwdziałanie przemocy.....	35
2.	Priorytet II: Zabezpieczenie społeczne	41
2.1.	Orzekanie o niepełnosprawności (czynność administracyjna).....	41
2.2.	Wydawanie legitymacji osoby niepełnosprawnej (czynność administracyjna)	41
2.3.	Wydawanie karty parkingowej (czynność administracyjna)	41
2.4.	Wydawanie i promocja Karty „N”	41
2.5.	Rozszerzenie Karty „N” na rodziny z dorosłą osobą z niepełnosprawnością (rodziny dorosłych osób z niepełnosprawnościami)	41
2.6.	Udzielanie pomocy pieniężnej z pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych	41
2.7.	Dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	41
2.8.	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocowe	41
2.9.	Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych w miejscu zamieszkania osoby z niepełnosprawnością	42
2.10.	Dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się	42
2.11.	Dofinansowanie likwidacji barier technicznych	42
2.12.	Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika	42
2.13.	Dofinansowanie likwidacji bariery transportowej (Aktywny Samorząd)	42

2.14.	Dofinansowanie likwidacji barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym (Aktywny Samorząd).....	42
2.15.	Dofinansowanie likwidacji barier w poruszaniu się (Aktywny Samorząd)	42
2.16.	Pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym poprzez dofinansowanie kosztów edukacji (Aktywny Samorząd)	42
3.	Priorytet III: Dostępność.....	45
3.1.	Dostępność architektoniczna	45
3.2.	Dostępność informacji (w tym elektronicznej)	47
3.3.	Dostępność komunikacji	48
3.4.	Dostępność transportu.....	49
4.	Priorytet IV: Edukacja, w tym edukacja włączająca	56
4.1.	Wczesne wspomaganie i diagnozowanie specjalnych potrzeb edukacyjnych.....	56
4.2.	Upowszechnianie edukacji włączającej	57
4.3.	Kształcenie specjalne w ramach placówek ogólnodostępnych, integracyjnych / ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i specjalnych / ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi	57
4.4.	Dowóz uczniów z niepełnosprawnościami.....	58
4.5.	Zapewnienie dostępności placówek oświatowych i innych instytucji edukacyjnych.....	59
4.6.	Tematyka niepełnosprawności jako element edukacji społecznej	59
5.	Priorytet V: Praca i zatrudnienie.....	65
5.1.	Wsparcie w aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami.....	65
5.2.	Promocja zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami	66
5.3.	Poradnictwo zawodowe dla uczniów i klientów ośrodków wsparcia	67
5.4.	Zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami w jednostkach miejskich i podległych	67
5.5.	Szkolenia dotyczące pracy i zatrudniania osób z niepełnosprawnościami.....	67
6.	Priorytet VI: Zdrowie	71
6.1.	Środowiskowe wsparcie osób chorujących psychicznie	71

6.2.	Prowadzenie Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego	71
6.3.	Wczesna rehabilitacja	71
6.4.	Programy polityki zdrowotnej dedykowane osobom z niepełnosprawnościami	72
6.5.	Promocja zdrowego stylu życia osób z niepełnosprawnościami dzięki profilaktyce i rehabilitacji.....	72
6.6.	Zapewnienie dostępności placówek opieki zdrowotnej, w tym gabinetów i stanowisk, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków	72
6.7.	Szkolenia dotyczące niepełnosprawności (w tym jej społecznego kontekstu)	73
7.	Priorytet VII: Kultura, sport i turystyka	76
7.1.	Kultura	77
7.2.	Sport	79
7.3.	Turystyka	81
8.	Priorytet VIII: Udział w życiu publicznym i politycznym	88
8.1.	Dostępność wyborów i referendum	88
8.2.	Konsultacje społeczne	89
8.3.	Partnerstwo z organizacjami pozarządowymi na rzecz lokalnej polityki społecznej	89
8.4.	Rozwój wolontariatu na potrzeby wsparcia i zapewnienia równych szans osób z niepełnosprawnościami.....	89
8.5.	Zadania zlecane	89
8.6.	Klauzule społeczne	89
9.	Priorytet IX: Podnoszenie świadomości	92
9.1.	Kształtowanie i rozwijanie świadomości społecznej na temat osób z niepełnosprawnościami	92
9.2.	Prowadzenie badań i analiz dotyczących osób z niepełnosprawnościami	93
9.3.	Prowadzenie działań podnoszących świadomość osób z niepełnosprawnościami	93
	Zasady wdrażania i monitorowania Programu	96
	Wdrażanie Programu	96

Harmonogram realizacji Programu	96
Monitorowanie Programu	97
Rejestr ryzyk	97
Odpowiedzialność	98
Interesariusze	98
Załącznik nr 1. Zagregowane dane ewaluacyjne dotyczące realizacji Programu w latach 2016-2017	100

Streszczenie Programu

Celem ogólnym Programu jest *zapewnienie warunków do możliwie pełnego funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w Gminie Miejskiej Kraków*.

Program obejmuje możliwie wszystkie obszary aktywności i funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami oraz możliwie wszystkie relacje samorządu i osoby z niepełnosprawnością (lub rodziny osoby z niepełnosprawnością).

Konstruując Program, uwzględniono Konwencję o prawach osób z niepełnosprawnościami, przepisy krajowe, a także głosy osób z niepełnosprawnościami i organizacji działających w ich imieniu lub na ich rzecz. Dodatkowo, źródłem inspiracji były między innymi: ewaluacja i analiza dotychczasowych działań samorządu oraz wyniki badań.

Program powstał w otwartym dialogu pomiędzy osobami z niepełnosprawnościami a komórkami organizacyjnymi Urzędu Miasta Krakowa i miejskimi jednostkami organizacyjnymi.

Program obejmuje 197 zadań publicznych, które składają się na 9 priorytetów:

1. Wsparcie w Niezależnym Życiu osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin (34 zadania).
2. Zabezpieczenie społeczne (16 zadań).
3. Dostępność (32 zadania).
4. Edukacja, w tym edukacja włączająca (22 zadania).
5. Praca i zatrudnienie (18 zadań).
6. Zdrowie (20 zadań).
7. Kultura, sport i turystyka (36 zadań).
8. Udział w życiu publicznym i politycznym (10 zadań).
9. Podnoszenie świadomości (9 zadań).

Jest to program działań na przyszłość. Wychodzi naprzeciw nowym inicjatywom takim jak rządowy Program Dostępność Plus czy projekt ustawy o dostępności.

Zawiera w sobie zadania obowiązkowe i już realizowane, jak również wiele zadań nieobowiązkowych, w tym i takie, które dopiero zostaną podjęte – jako wyraz uznania dla potrzeb zgłaszanych przez osoby z niepełnosprawnościami.

Zaangażowanie samych osób z niepełnosprawnościami i uszanowanie ich podmiotowości, wdrażanie zapisów Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, szerokość i kompleksowość zadań, otwartość na nowe, przyszłe zadania – powodują, że jest to pionierski i wyjątkowy program w skali Polski.

Wstęp

Idea i założenia Programu

Ideą niniejszego Programu jest popieranie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności – w Gminie Miejskiej Kraków, w tym poprzez działania podejmowane z inicjatywy lub przy udziale Gminy Miejskiej Kraków.

Program został przygotowany zgodnie z następującymi pryncypiami:

- poszanowanie przyrodzonej godności, autonomii i niezależności osoby z niepełnosprawnością, w tym swoboda dokonywania wyborów i prawo do Niezależnego Życia, prawo do zabezpieczenia społecznego oraz ochrona zdrowia,
- równość szans i niedyskryminacja,
- pełny i skuteczny udział oraz włączenie w społeczeństwo i lokalną społeczność, w tym efektywne pełnienie ról społecznych, pełny i skuteczny udział w edukacji, rynku pracy, życiu politycznym i publicznym, życiu kulturalnym, rekreacji, wypoczynku i sporcie, skuteczna rehabilitacja,
- dostępność,
- poszanowanie odmienności i akceptacja osób z niepełnosprawnościami, będących częścią ludzkiej różnorodności i całej ludzkości,
- wdrażanie postanowień Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami oraz przepisów krajowych.

Ambicją inicjatorów było stworzenie Programu, który odwoływałby się do społecznego modelu niepełnosprawności, czyli w pełni respektował i realizował prawa osób z niepełnosprawnościami.

Zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas” tworzenie Programu odbywało się wspólnie ze środowiskiem osób z niepełnosprawnościami przy aktywnym jego udziale. Proces ten był koordynowany przez Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, a opracowanie Programu zlecono organizacji pozarządowej działającej na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Obowiązek sporządzenia Programu wynika z art. 35a ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (DzU z 2018 r. poz. 511), a także z art. 4 ust. 1 lit. a Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (DzU z 2012 r. poz. 1169).

Definicje

Do **osób z niepełnosprawnościami** zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, psychiczną, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami (art. 1 akapit 2 Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami).

W szczególności do **osób z niepełnosprawnościami** można zaliczyć osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (DzU z 2018 r. poz. 511), a także osoby z zaburzeniami psychicznymi w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (DzU z 2017 r. poz. 882 ze zm.).

Usługa asystencka – usługa społeczna, o której mowa w załączniku nr 1 rozdziale 1 ust. 2-6 „Wytucznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020”.

W szczególności usługą asystencką są:

- usługa asystenta osoby niepełnosprawnej, o której mowa w § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych (DzU Nr 189, poz. 1598, z 2006 r. Nr 134, poz. 943), w ramach specjalistycznych usług opiekuńczych, o których mowa w art. 17 ust. 1 pkt. 11 oraz art. 18 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. DzU z 2017 r. poz. 1769 ze zm.) (dalej: „Ustawa o pomocy społecznej”),
- usługa asystencji osobistej, o której mowa w § 1 pkt. 13 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym (DzU Nr 29, poz. 172, z 2015 r. poz. 1778).

Usługa asystencka osobista – usługa asystencka świadczona przez asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością, o którym mowa w załączniku nr 1 rozdziale 1 ust. 6 lit. b „Wytucznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020”.

W szczególności usługą asystencką osobistą jest usługa asystencji osobistej, o której mowa w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym (DzU Nr 29, poz. 172, z 2015 r. poz. 1778).

Mieszkanie wspomagane – usługa społeczna, o której mowa w rozdziale 3 ust. 10 „Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020”.

W szczególności mieszkaniem wspomaganym jest mieszkanie chronione, w tym:

- mieszkanie chronione treningowe,
- mieszkanie chronione wspierane

o których mowa w art. 17 ust. 1 pkt. 12, art. 19 pkt. 11 i art. 53 Ustawy o pomocy społecznej.

Przerwa wytchnieniowa – zwana również „przerwą regeneracyjną”, „krótką przerwą”, „opieką wytchnieniową” lub „usługą odciążeniową” – usługa społeczna, o której mowa w priorytecie III ust. 3.1 uchwały nr 160 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. w sprawie programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” (MP poz. 1250).

Dostępność – właściwość środowiska fizycznego, transportu, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych oraz towarów i usług, pozwalająca osobom z niepełnosprawnościami na korzystanie z nich na zasadzie równości z innymi osobami. Dostępność jest warunkiem wstępnym prowadzenia przez wiele osób z niepełnosprawnościami niezależnego życia i uczestniczenia w życiu społecznym i gospodarczym. Dostępność może być zapewniona przede wszystkim dzięki stosowaniu koncepcji uniwersalnego projektowania, a także poprzez stosowanie mechanizmu racjonalnych usprawnień, w tym technologii i urządzeń kompensacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami (rozdział 3 ust. 2 „Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020”).

Otoczenie infrastruktury przystankowej – elementy infrastruktury, które mają wpływ na korzystanie z infrastruktury przystankowej przez pasażerów, takie jak: przejścia dla pieszych, chodniki, sygnalizacja świetlna, sygnalizacja dźwiękowa, instalacja oświetleniowa, znaki drogowe, ławki.

Osoba o ograniczonej mobilności – każda osoba, która może wymagać wsparcia przy korzystaniu z transportu, w tym osoba z niepełnosprawnością, osoba starsza, osoba z nadwagą lub otyłością, kobieta w ciąży, rodzic z małym dzieckiem, osoba przemieszczająca się z dużym lub ciężkim bagażem.

Zadanie obowiązkowe – zadanie publiczne, którego obowiązek realizacji wynika z ustawy, ratyfikowanej umowy międzynarodowej lub Konstytucji.

Zadanie nieobowiązkowe – zadanie publiczne inne niż zadanie obowiązkowe.

Podstawy dla opracowania Programu

Podstawy prawne

1. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 roku (Rezolucja ONZ 61/106), ratyfikowana przez Polskę 6 września 2012 roku (DzU z 2012 r. poz. 1169) (dalej „Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami” lub „Konwencja”).
2. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. DzU z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).
3. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. DzU z 2018 r. poz. 511) (dalej „Ustawa o rehabilitacji”).
4. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (DzU z 2018 r. poz. 450).
5. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym (t.j. DzU Nr 29, poz. 172, z 2015 r. poz. 1778).
6. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (DzU poz. 1113).

Dokumenty strategiczne, programowe i inne dokumenty ważne z perspektywy tematyki niepełnosprawności

Do tych dokumentów zaliczamy:

- Dokumenty dotyczące regionalnej i lokalnej polityki społecznej,
- Postulaty z Małopolskiego Konwentu Regionalnego,
- Wyniki monitoringu wdrażania Konwencji,
- Konsultacje społeczne,
- Postulaty III Kongresu Osób z Niepełnosprawnościami,
- Wnioski z dyskusji na posiedzeniach Komisji Dialogu Obywatelskiego ds. Osób Niepełnosprawnych.

Ewaluacja poprzedniego Programu

Poprzedni Program

Celem strategicznym Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2015-2018 jest zapewnienie warunków możliwie pełnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w Gminie Miejskiej Kraków.

Na Program składa się 7 celów szczegółowych, tzw. priorytetów oraz 22 podpriorytety):

- I. Kształtowanie świadomości społecznej związanej z problematyką osób niepełnosprawnych (Prowadzenie działań informacyjnych podnoszących świadomość osób niepełnosprawnych; Prowadzenie badań i analiz dotyczących środowiska osób niepełnosprawnych; Kształtowanie świadomości społecznej na temat osób niepełnosprawnych).
- II. Przeciwdziałanie marginalizacji zawodowej osób niepełnosprawnych (Zatrudnianie i rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych; Promocja zatrudnienia osób niepełnosprawnych; Poradnictwo zawodowe).
- III. Dostosowanie przestrzeni miejskiej do potrzeb osób niepełnosprawnych (Likwidacja barier funkcjonalnych w przestrzeni miejskiej; Dostosowanie infrastruktury miejskiej do potrzeb osób niepełnosprawnych; Polityka transportowa Miasta „Program dostosowania systemu komunikacji miejskiej do obsługi osób niepełnosprawnych”).
- IV. Rehabilitacja społeczna i zdrowotna osób niepełnosprawnych (Rozwijanie umiejętności społecznych i poprawa sprawności psychofizycznej osób niepełnosprawnych; System opieki zdrowotnej; System świadczeń socjalnych).
- V. Integracja społeczna osób niepełnosprawnych (Realizacja przedsięwzięć integracyjnych; Przyznanie osobom niepełnosprawnym mieszkań z mieszkaniowego zasobu GMK; Sport osób niepełnosprawnych; Edukacja specjalne i integracyjna).
- VI. Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych (Otwarte konkursy ofert; Wspieranie organizacji pozarządowych w działalności na rzecz osób niepełnosprawnych; Działalność Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych).
- VII. Wsparcie osób niepełnosprawnych i ich rodzin w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb (Zlecenie i koordynacja realizacji usług opiekuńczych; Udzielanie

świadczeń z pomocy społecznej osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom;
Pozyskiwanie partnerów społecznych w celu tworzenia ośrodków wsparcia).

Ewaluacja na podstawie sprawozdań rocznych

Rokrocznie Urząd Miasta Krakowa przygotowuje sprawozdanie za dany rok z realizacji Programu. Dotyczy to także poprzedniego Programu. Ewaluację przeprowadziliśmy w oparciu o sprawozdania do roku 2017.

Sprawozdania potwierdzają, że każdego roku Program był w pełni realizowany, to znaczy każde z przewidzianych zadań zostało wykonane. Do każdego zadania przypisane są w szczególności: działania w ramach zadania, nakłady finansowe na dane działanie oraz wskaźniki rezultatu (mierniki) dla danego działania.

Przy takiej konstrukcji Programu (i mierników jego rezultatów) należy stwierdzić, że Program jest realizowany zgodnie ze swoimi założeniami.

Warto zwrócić uwagę na finansową oraz ilościową stronę Programu (analiza na podstawie danych za lata 2016 i 2017 r.). Nakłady na realizację Programu rosną. Pod koniec jeszcze wcześniejszego (2013 r.) wyniosły 514 mln zł, by sięgnąć w 2016 r. 536 mln zł (z tego 420 mln zł z budżetu miasta) oraz w 2017 r. 554 mln zł (z tego 424 mln zł z budżetu miasta). Łącznie w latach 2016-2017 nakłady wyniosły 1 mld 90 mln zł. Wzrasta też liczba wspartych osób¹: z ok. 114 tys. w 2016 r. do ok. 128 tys. w 2017 r. Łącznie wsparto ok. 242 tys. osób.

Szczegółowe zestawienie zawiera Załącznik nr 1 „Zagregowane dane ewaluacyjne dotyczące realizacji Programu w latach 2016-2017”.

Nakłady na priorytety są bardzo nierównomierne. Największy budżet ma priorytet V Integracja społeczna osób niepełnosprawnych: 499 mln zł w latach 2016-2017 (odpowiednio ponad 247 mln zł w 2016 r. i ponad 251 mln zł w 2017 r.). Wynika to z wydatków na edukację specjalną i integracyjną: 498 mln zł (odpowiednio 247 mln i 251 mln zł). Dla porównania nakłady na sport osób z niepełnosprawnościami w tym priorytecie wyniosły 155 tys. zł (odpowiednio 44 tys. i 111 tys. zł). W ramach tego priorytetu wsparto 58 tys. osób (odpowiednio 26 tys. i 32 tys.), z tego w ramach działań edukacyjnych 4,7 tys. w 2016 r. i 5,1 tys. w 2017 r. oraz 48 tys. w ramach

---

¹ Dane dotyczące wskaźników niefinansowych, w tym liczby wspartych osób, należy traktować orientacyjnie. Działania w poszczególnych latach nie zawsze mają takie same wskaźniki, co utrudnia porównywanie. Nie dla wszystkich zadań wskazano liczbę wspartych osób (odbiorców). Ponadto, jeżeli osoba korzystała z kilku zadań (lub w paru latach), to będzie liczona wielokrotnie.

pozostałych działań (odpowiednio blisko 22 tys. i blisko 27 tys.). Jednak to inny priorytet wspiera najwięcej osób. Pod tym względem prym wiedzie priorytet IV Rehabilitacja społeczna i zdrowotna osób niepełnosprawnych: 140 tys. osób.

Drugim z kolei priorytetem o największym budżecie jest priorytet VII Wsparcie osób niepełnosprawnych i ich rodzin w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb: 372 mln zł (odpowiednio 177,3 mln i 194,4 mln zł). A to głównie za sprawą następujących zadań: zapewnienie i finansowanie usług całodobowej opieki w DPS-ach: 238 mln zł (odpowiednio 114 mln i 124 mln zł) oraz pomoc finansowa i w formie posiłków z systemu pomocy społecznej: 66 mln zł (po 33 mln zł w każdym z lat). Wsparto 31 tys. osób (odpowiednio blisko 15 tys. i blisko 17 tys.), głównie odbiorców pomocy finansowej i w formie posiłków z systemu pomocy społecznej: 12 tys. osób (po 6 tys. w każdym roku).

Trzeci najwyższy budżet przypada priorytetowi IV Rehabilitacja społeczna i zdrowotna osób niepełnosprawnych: 125 mln zł (odpowiednio 61 mln i 64 mln zł). Determinują to świadczenia rodzinne: 87 mln zł (odpowiednio 42 mln i 45 mln zł) oraz dofinansowanie WTZ-ów: 20 mln zł (odpowiednio blisko 10 mln i ponad 10 mln zł). Jest to najważniejszy priorytet, biorąc pod uwagę liczbę odbiorców. Wsparł on ok. 140 tys. osób (odpowiednio 65 tys. i 75 tys.), głównie za sprawą transportu specjalistycznego: 92 tys. osób (odpowiednio 41 tys. i 51 tys.) oraz świadczeń rodzinnych: 30 tys. osób (po 15 tys. w każdym roku). Innym wskaźnikiem jest liczba wydanych kart parkingowych i legitymacji osoby niepełnosprawnej: 12 tys. (po 6 tys. w każdym roku).

Znaczące nakłady są ponoszone jeszcze na priorytet III Dostosowanie przestrzeni miejskiej do potrzeb osób niepełnosprawnych: 91 mln zł (odpowiednio 49 mln i 42 mln zł), głównie za sprawą zadania dostosowania infrastruktury miejskiej do potrzeb osób niepełnosprawnych: 86 mln zł (odpowiednio ponad 48 mln i ponad 37 mln zł). Zrealizowano ok. 1000 inwestycji i rozwiązań dostosowujących (odpowiednio ok. 200 i ok. 800, przy zastrzeżeniu braku pełnych danych) oraz dostosowano 120 pojazdów i wagonów w 2017 r. (brak danych w sprawozdaniu dla 2016 r.).

Pozostałe priorytety (VI, II i I) – w porównaniu z powyższymi – cechują się dużo mniejszymi budżetami.

Priorytet VI Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych to 2,2 mln zł (odpowiednio 900 tys. i 1,3 mln. zł). W ramach niego udzielono 200 dotacji (po ok. 100 w każdym roku), a Powiatowa Społeczna Rada

ds. Osób Niepełnosprawnych zaopiniowała 260 aktów prawnych oraz projektów architektonicznych (po ok. 130 w każdym roku).

Na priorytet II Przeciwdziałanie marginalizacji zawodowej osób niepełnosprawnych zostało wydanych 1,4 mln zł (odpowiednio ok. 800 tys. i ok. 600 tys. zł). Wsparto 4,4 tys. osób (odpowiednio 2,3 tys. i 2,1 tys.) oraz ok. 190 pracodawców (odpowiednio ok. 100 i ok. 90).

Najniższy budżet – ok. 240 tys. zł (odpowiednio ok. 110 tys. i 130 tys. zł) – przypadł priorytetowi I Kształtowanie świadomości społecznej związanej z problematyką osób niepełnosprawnych. W ramach niego zanotowano 460 tys. wejść i odsłon stron internetowych dotyczących osób z niepełnosprawnościami (odpowiednio ok. 250 tys. i ok. 210 tys.) oraz wydano 10 tys. egzemplarzy informatora dla osób z niepełnosprawnościami oraz przewodnika dla turysty z niepełnosprawnością (odpowiednio 7 tys. i 3 tys.).

Analiza danych ze sprawozdania skłania do kolejnych wniosków i refleksji:

1. Edukacja jako pojedyncze zadanie stanowi 498 mln zł (odpowiednio 247 mln zł w 2016 r. i 251 mln zł w 2017 r.) i 46% budżetu Programu w okresie 2016-2017 (odpowiednio 46% w 2016 r. i 45% w 2017 r.), więcej niż jakikolwiek priorytet, tym samym także więcej niż każde inne zadanie. Warto się zastanowić nad wyodrębnieniem jej jako osobnego priorytetu. Jednocześnie zastanawia dysproporcja pomiędzy nakładami na ten bardzo ważny obszar funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami, a innymi, nie mniej ważnymi.
2. Jeśli by uznać Ustawę o rehabilitacji jako główny akt prawny (pomijając Konwencję), to rehabilitacja (społeczna, zawodowa i lecznicza) zgodnie z art. 7 ust. 1 tej ustawy oznacza (kompleksowy) zespół działań zmierzających do możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej. Należy się zatem zastanowić, czy wszystkie priorytety nie mieszczą się w tej definicji i czy tylko 2 priorytety powinny dotyczyć rehabilitacji.
3. Świadczenia finansowe z systemu pomocy społecznej znajdują się w priorytecie VII (Wsparcie osób niepełnosprawnych i ich rodzin w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb), a świadczenia rodzinne w priorytecie IV (Rehabilitacja społeczna i zdrowotna...). Warto się zastanowić – jako że te świadczenia służą zabezpieczeniu społecznemu – czy nie warto tych 2 zadań umieścić w jednym priorytecie.

4. Program nie odnosi się do Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, która weszła w życie w Polsce w 2012 r. Konwencja jest aktem nadrzędnym w stosunku do ustaw i rozporządzeń. Należy zatem kolejny Program zaprojektować także i przede wszystkim zgodnie z tym aktem prawnym.
5. Zadania związane z usługami całodobowego wsparcia w DPS-ach to (dane średnie dla okresu 2016-2017) 119 mln zł i ok. 2 tys. osób, a zadanie związane z mieszkaniami wspomaganyimi (chronionymi) to ok. 460 tys. zł i ok. 62 osoby. Zatem DPS-y mają 257 razy większy budżet i obsługują 32 razy więcej osób. Przy tym są 8 razy droższą formą wsparcia. Zgodnie z Konwencją podstawową formą wsparcia powinny być usługi w lokalnej społeczności (jak mieszkania wspomagane łącznie z towarzyszącymi usługami wspierającymi), a formy zinstytucjonalizowane (jak DPS-y) powinny być ograniczane.
6. Nowoczesne usługi społeczne jak usługi asystenckie czy usługa przerwy wytchnieniowej nie są obecne w Programie. Za to już w sprawozdaniu pojawiają się usługi asystenckie z budżetem ok. 340 tys. zł (odpowiednio ok. 30 tys. i ok. 310 tys.), wspierające ok. 250 osób (odpowiednio ok. 80 i ok. 170).

Ewaluacja na podstawie badania „Potrzeby rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym na terenie Gminy Miejskiej Kraków”

Na zlecenie Urzędu Miasta Krakowa oraz w oparciu o prace Zespołu zadaniowego do spraw wsparcia rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym przeprowadzono badanie „Potrzeby rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym na terenie Gminy Miejskiej Kraków”.

Raport z badania zawiera 32 rekomendacje nowych zadań lub intensyfikacji istniejących dla poprzedniego Programu. Na potrzeby niniejszej analizy wyodrębniliśmy z nich następujące zadania (które należy wzmocnić lub uruchomić) w podziale na zadania realizowane wymagające wzmocnienia oraz nowe.

Potrzeba wprowadzenia nowych zadań:

- Koordynacja wsparcia (z wielu źródeł) przez wskazany ośrodek,
- Indywidualne prowadzenie doradztwa dla osoby z niepełnosprawnością (i jej rodziny) przez całe jej życie od momentu nabycia niepełnosprawności (dedykowany indywidualny doradca),
- Usługi asystenckie (zadanie nieobecne w poprzednim Programie, za to wymienione w sprawozdaniach; obecne usługi pokrywają tylko małą część potrzeb),

- Usługa przerwy wytchnieniowej (opieki wytchnieniowej),
- Bezpłatny Internet dla rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością.

Potrzeba wzmocnienia obecnie realizowanych zadań:

- Wielodyscyplinarna ocena potrzeb i potencjału osób z niepełnosprawnościami (zwłaszcza dzieci z niepełnosprawnościami) – w celu zaoferowania im wsparcia,
- Systemowe wsparcie psychologiczne (osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin), w tym grupy wsparcia,
- Usługi wsparcia dla dorosłych osób z niepełnosprawnościami, w tym po zakończeniu edukacji,
- Zwiększenie dostępności do specjalistów rehabilitacji, w tym skrócenie kolejek,
- Treningi umiejętności społecznych oraz zajęcia usamodzielniające,
- Rozbudowanie oferty zajęć przygotowujących do zawodu,
- Kompleksowa baza dostępnego wsparcia oraz świadczących je placówek, w tym organizacji pozarządowych,
- Budowa sensorycznych placów zabaw oraz pokojów doświadczeń świata,
- Działania informacyjne, w tym kampanie informacyjne i szkolenia, kierowane do samych osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, różnych interesariuszy (nauczyciele, kontrolerzy transportu zbiorowego, pracodawcy, firmy transportowe, szpitale, przychodnie, sklepy, punkty usługowe itp.), jak i ogółu społeczeństwa,
- Prowadzenie badań i analiz, w tym dotyczących: potrzeb rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością, potrzeb w zakresie kształcenia zawodowego, jakości transportu (sieć połączeń, dostępność środków komunikacji miejskiej, miejsca parkingowe), ewaluacji bieżących działań (Programu).

Należy uwzględnić postulaty rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnościami i uzupełnić o nie poprzedni Program, tworząc bieżący.

Ewaluacja na podstawie wstępnych konsultacji społecznych nowego Programu

W ramach wstępnych konsultacji społecznych nowego programu mieszkańcy z niepełnosprawnościami, członkowie i członkinie ich rodzin oraz organizacje pozarządowe działające na ich rzecz zgłosiły potrzebę uruchomienia nowych zadań w Programie lub wzmocnienia już istniejących.

Potrzeba wprowadzenia nowych zadań:

- Usługi asystenckie (zadanie nieobecne w poprzednim Programie, za to wymienione w sprawozdaniach; obecne usługi pokrywają tylko małą część potrzeb),

- Usługa przerwy wytchnieniowej (opieki wytchnieniowej),
- Zatrudnienie wspomagane (usługi trenera pracy),
- Rozszerzenie programu " Karty N" o rodziny dorosłych osób z niepełnosprawnościami,
- Bezpłatny transport dorosłych osób z niepełnosprawnościami do placówek wsparcia dziennego.

Potrzeba wzmocnienia obecnie realizowanych zadań:

- Systemowe wsparcie psychologiczne (osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin),
- Poradnictwo prawne,
- Mieszkalnictwo wspomagane (w tym chronione),
- Dostępność lokali socjalnych,
- Ograniczanie bezdomności, zwłaszcza osób chorujących psychicznie,
- Przeciwdziałanie przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami,
- Oferta kulturalna, sportowa i rekreacyjna dla osób z niepełnosprawnościami,
- Działania informacyjne, w tym kampanie informacyjne i szkolenia, kierowane do różnych interesariuszy (między innymi służby mundurowe), jak i ogółu społeczeństwa,
- Kampanie informacyjne dotyczące niepełnosprawności kierowane do ogółu społeczeństwa (w tym przeciwdziałające stereotypom).

Należy uwzględnić postulaty osób biorących udział w konsultacjach i uzupełnić o nie poprzedni Program, tworząc bieżący.

Analiza SWOT

Analizy SWOT (*Strengths, Weaknesses, Opportunities i Threats*) Programu dokonano, grupując cechy Programu w kategoriach Mocne strony (Siły), Słabe strony (Słabości), Szanse i Zagrożenia.

Funkcjonuje wiele metodologii analizy SWOT. Na potrzeby ewaluacji Programu przyjęto, że Mocne strony i Słabe strony to cechy stanu obecnego, a Szanse i Zagrożenia to spodziewane lub możliwe zjawiska przyszłe. Konsekwentnie przyjęliśmy, że Mocne strony i Słabe strony odnoszą się do obecnego Programu, a Szanse i Zagrożenia do Programu na lata 2019-2020.

		Pozytywne	Negatywne
		Mocne strony	Słabe strony
Obecne	Mocne strony	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jeden z najbardziej ambitnych programów wśród samorządów. 2. Uwzględnienie wielu obszarów funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami. 3. Duży budżet. 4. Mnogość i różnorodność wskaźników. 5. Duża liczba wspartych osób. 6. Mnogość i różnorodność zadań. 7. Przeprowadzone badania. 8. Sprawozdawczość z realizacji Programu prowadzona w trybie rocznym. 9. Coroczne harmonogramowanie nakładów. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Program przygotowany 4 lata temu, nie uwzględnia nowoczesnych usług społecznych. 2. Wstępne uwzględnianie Konwencji. 3. Nie w pełni przejrzysty układ. 4. Duże wahania nakładów na różne cele i zadania. 5. Częściowy brak spójnego systemu wskaźników. 6. Dominacja zadań obowiązkowych, niewielki udział zadań fakultatywnych. 7. Zmienność rodzajów wskaźników w odniesieniu do tych samych zadań w skali poszczególnych lat, uniemożliwiający prowadzenie spójnej sprawozdawczości i ewaluacji.
	Słabe strony		

Przyszłe	Szanse	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oparcie nowego Programu na Konwencji i ustawach horyzontalnych. 2. Prawa człowieka osób z niepełnosprawnościami priorytetem. 3. Konsultacje społeczne. 4. Bardziej czytelny układ. 5. Spójne wskaźniki. 6. Uwzględnienie zadań fakultatywnych w odniesieniu do rezultatów długoterminowych (perspektywa 4-letnia), a nie stanu faktycznego. 7. Rozwój usług społecznych wynikających ze zdiagnozowanych potrzeb. 8. Projektowanie Programu w perspektywie długoterminowej (4-letniej). 9. Zaangażowanie wszystkich wydziałów i komórek organizacyjnych UMK. 10. Możliwość równoważenia nakładów na różne zadania w przyszłości. 11. Uwzględnienie badań potrzeb społecznych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utrzymanie wyłącznie ustawodawstwa krajowego jako fundamentu Programu. 2. Formalizacja podejścia do kształtowania Programu. 3. Niskie zaangażowanie strony społecznej. 4. Układ oparty na ustawach. 5. Trudności z pozyskaniem danych dla wskaźników. 6. Niewielka liczba zadań fakultatywnych. 7. Skupienie się wyłącznie na dotychczasowych zadaniach. 8. Uwzględnienie w nowym Programie jedynie perspektywy obecnej. 9. Obarczenie realizacją Programu wyłącznie jednej komórki organizacyjnej UMK. 10. Utrzymanie sztywnych proporcji nakładów. 	Zagrożenia
	Szanse	Zagrożenia		
Pozytywne	Negatywne			

Wnioski z analizy SWOT zostały uwzględnione w kluczowych rekomendacjach zaprezentowanych w kolejnym punkcie.

Podsumowanie ewaluacji i rekomendacje dla bieżącego Programu

Powiatowy Program Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2015-2018 w okresie podlegającym ewaluacji (2015-2017) był w pełni realizowany, każde z przewidzianych zadań zostało wykonane.

Program jest realizowany zgodnie ze swoimi założeniami, zgodnie z uchwałą nr XXXI/506/15 Rady Miasta Krakowa z dnia 2 grudnia 2015 r. w sprawie przyjęcia „Powiatowego Programu Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2015-2018”.

Rekomendacje dla bieżącego Programu:

1. Bieżący Program należy zaprojektować także i przede wszystkim zgodnie z Konwencją o prawach osób z niepełnosprawnościami.
2. Należy dokonać przeglądu i optymalizacji Priorytetów i ich podpriorytetów.
3. Należy uwzględnić w Programie rekomendacje z badań oraz wstępnych konsultacji społecznych, zwłaszcza wprowadzić nowe zadania konieczne z punktu widzenia mieszkańców z niepełnosprawnościami oraz wzmocnić niektóre z już obecnie realizowanych.
4. W dłuższej perspektywie należy rozważyć zrównoważenie nakładów na różne zadania, by poziom zaspokojenia potrzeb w poszczególnych obszarach był podobny.

Spoleczno-demograficzna analiza sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Gminie Miejskiej Kraków

Rys demograficzny

W definiowaniu niepełnosprawności wyróżnia się model medyczny i społeczny. Model medyczny uznaje niepełnosprawność za bezpośrednią konsekwencję choroby czy uszkodzenia, natomiast zgodnie z modelem społecznym niepełnosprawność powstaje wskutek ograniczeń, których doświadczają osoby nią dotknięte w różnych obszarach życia. Termin „niepełnosprawność” jest wielorako rozumiany i definiowany ze względu na fakt, iż do grupy osób z niepełnosprawnościami zalicza się jednostki o bardzo różnych zaburzeniach i różnym stopniu upośledzenia funkcji bio-psycho-społecznych.

Ratyfikowana przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Ustawą z dnia 15 czerwca 2012 roku Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych z dnia 13 czerwca 2006 r. jest pierwszym międzynarodowym aktem prawnym, który odnosi się kompleksowo do osób z niepełnosprawnościami. Ma ona przyczynić się do poprawy ich sytuacji, poprzez umożliwienie im rzeczywistego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, na równi z innymi osobami.

W polskim prawie nie przyjęto do tej pory jednej powszechnie obowiązującej definicji niepełnosprawności. Istnieją także dwa odrębne systemy orzecznictwa: o niepełnosprawności oraz o niezdolności do pracy. Równolegle funkcjonuje system orzekania o specjalnych potrzebach edukacyjnych, obejmujący część dzieci z niepełnosprawnościami, które, ze względu na wynikające z niepełnosprawności deficyty wymagają szczególnego wsparcia w zakresie systemu edukacji.

Orzecznictwo o niepełnosprawności regulują przepisy ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z 27 sierpnia 1997 roku (tj. z dnia 11 maja 2011 r. Dz. U. nr 127 poz. 721 z późn. zm.). Według art. 2 w/w ustawy „niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”.

Inaczej definiuje niepełnosprawność, przyjęta przez Sejm uchwałą z dnia 1 sierpnia 1997 roku, Karta Praw Osób Niepełnosprawnych „niepełnosprawnymi są osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi”.

Opierając się na danych z ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku stanowiącego główne źródło informacji w zakresie osób z niepełnosprawnościami, osoby te w województwie małopolskim stanowią 11,8 % ogółu mieszkańców. Należy jednak zaznaczyć, że w związku z dobrowolnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności, można przypuszczać, że w zbiorowości osób sprawnych znajdują się osoby niepełnosprawne, które mogą posiadać udokumentowane orzeczenie, jednak nie chciały udzielić odpowiedzi na pytania formularza w części dotyczącej niepełnosprawności. W związku z powyższym należy przyjąć, że ogólne liczby osób z niepełnosprawnościami, uzyskane w wyniku spisu w 2011 roku, są niedoszacowane. W konsekwencji zaniżony jest także odsetek osób z niepełnosprawnościami w relacji do ogólnej liczby ludności. Z uwagi na powyższe fakty, ostatnie pełne dane pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002. Istotne zmiany można zauważyć, analizując poszczególne kategorie osób z niepełnosprawnościami. Liczba osób z orzeczoną niepełnosprawnością w 2011 r. wyniosła 3 131,5 tys. zmniejszyła się w stosunku do 2002 r. o blisko 30%. Tak znaczne zmniejszenie się udziału osób posiadających potwierdzenie prawne niepełnosprawności świadczyć może o zaostrzeniu kryteriów przez organy uprawnione do przyznawania świadczeń rentowych i pozarentowych dla osób starających się o nie, jak również o rezygnacji ze starania się o uprawnienia po ukończeniu aktywności zawodowej. Z kolei należy zwrócić uwagę na fakt, że zwiększyła się istotnie (o ponad 55,5%) – w stosunku do wyników spisu z 2002 – liczba osób z niepełnosprawnością wyłącznie biologiczną, tj. takich, które nie posiadają orzeczenia prawnego, natomiast odczuwają ograniczenia sprawności (1 565,6 tys.). W 2011 r. osoby z niepełnosprawnościami w województwie małopolskim stanowiły 11,8% z ogółu Małopolan, z czego 55,1% stanowiły kobiety z niepełnosprawnościami. Według danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku populacja osób z niepełnosprawnościami w Krakowie liczyła 107 460 osób, tj. 14% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Na 100 mieszkańców Krakowa przypadało więc 14 mieszkańców z niepełnosprawnościami. W porównaniu z wynikami z Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002, liczba osób z niepełnosprawnościami w Krakowie zmalała. W 2002 roku populacja osób niepełnosprawnych stanowiła około 19% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa.

Perspektywa kobiet i dzieci z niepełnosprawnościami

Sytuacja kobiet i dzieci z niepełnosprawnościami

Dokonując oceny sytuacji kobiet i dzieci z niepełnosprawnościami, w każdym obszarze ich życia, należy brać pod uwagę fakt, iż grupy te są szczególnie zagrożone dotknięciem wielorakimi, wielokrotnymi i wzmocnionymi formami dyskryminacji, nie tylko ze względu na doświadczaną niepełnosprawność, ale również ze względu na przynależność do innych dyskryminowanych społecznie grup (m.in. ze względu na płeć, wiek czy sytuację ekonomiczną).

Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych zagadnienia szczególnego zagrożenia wykluczeniem społecznym odnosi właśnie do kobiet i dzieci z niepełnosprawnościami, dedykując im art. 6 „Niepełnosprawne kobiety” i art. 7 „Niepełnosprawne dzieci”. Szczególna ochrona praw tych dwóch grup dotyczy wszystkich obszarów ich życia, a przede wszystkim dostępności do opieki zdrowotnej, edukacji, rynku pracy, rodziny, sportu, kultury i rekreacji. Mając mniejszą możliwość obrony przed niedozwolonymi działaniami ze strony innych członków społeczności, kobiety i dzieci z niepełnosprawnościami mogą znacznie częściej doświadczać przemocy, nadużyć i wykorzystywania, których konsekwencje powodować mogą silniejsze zagrożenie wykluczeniem społecznym i ubóstwem niż w przypadku kobiet i dzieci bez niepełnosprawności. Postanowienia zawarte w art. 6 i 7 nie kreują odrębnych praw podmiotowych względem pozostałych postanowień, które przysługują wyłącznie kobietom i dzieciom. Podkreślają jednak konieczność wzmocnienia pozycji kobiet i dzieci w celu umożliwienia im korzystania – na równych zasadach – z ochrony praw ustanowionych w Konwencji. Szczególne miejsce w Konwencji zajmują zagadnienia związane z dyskryminacją, w tym z dyskryminacją wieloraką, która wynika ze sprzężenia z niepełnosprawnością innych cech społeczno-demograficznych, będących przesłanką nasilenia się barier w realizacji praw przez osoby z niepełnosprawnościami.

Nie jest możliwe jednoznaczne wskazanie skali i dynamiki zjawiska ze względu na brak jakichkolwiek baz danych, tworzonych w oparciu o jednolitą metodykę badań. Możliwe jest jednak wyodrębnienie barier charakterystycznych dla w/w grup społecznych. Należą do nich. m.in:

- Niewystarczająca opieka socjalna i prawna dla kobiet w ciąży oraz dzieci, w tym niedostosowanie powszechnie dostępnych usług wsparcia rodziny do

specyficznych potrzeb wynikających z niepełnosprawności m.in. z uwagi na niedostępność architektoniczną ośrodków wsparcia, takich jak domy dla matek z małymi dziećmi czy Centra Interwencji Kryzysowej,

- Niewystarczająca opieka medyczna dla kobiet z niepełnosprawnościami, w tym niedostępność sprzętowa i architektoniczna placówek medycznych,
- Braki w systemie edukacji seksualnej kobiet i dzieci z niepełnosprawnościami, w szczególności w odniesieniu do osób z niepełnosprawnością intelektualną,
- Niewystarczające wsparcie w zakresie realizacji prawa do edukacji włączającej dzieci z niepełnosprawnościami.

Instytucje i organizacje wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami

Istotnym ogniwem w procesie wsparcia osób z niepełnosprawnościami są posiadane przez Gminę Miejską Kraków zasoby instytucjonalne, wspomagające zabezpieczenie potrzeb i realizację praw osób z niepełnosprawnościami w obszarze szeroko rozumianej aktywności społecznej i zawodowej, w tym w szczególności w sferze życia codziennego, nauki, pracy oraz możliwości korzystania z dóbr kultury, sportu i rekreacji.

Bezpośrednie działania na rzecz osób niepełnosprawnych w Gminie Miejskiej Kraków realizuje kilka typów instytucji. Wyróżnić wśród nich należy aktywność jednostek organizacyjnych samorządu w postaci Pełnomocnika Prezydenta Miasta Krakowa ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia, Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Komisji Dialogu Obywatelskiego, a także m.in. ośrodka pomocy społecznej, placówek oświatowych, poradni psychologiczno-pedagogicznych, środowiskowych domów samopomocy, domów pomocy społecznej, warsztatów terapii zajęciowej, dziennych ośrodków pomocy, spółdzielni socjalnych oraz klubów integracji społecznej. Gmina Miejska Kraków zmierza do zapewnienia maksymalnie pełnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oferty skierowanej do mieszkańców.

Działania prowadzone przez jednostki organizacyjne samorządu realizowane są w ścisłej współpracy z organizacjami pozarządowymi. Pełnią one bardzo ważną rolę w polityce społecznej realizowanej na poziomie powiatu. Z jednej bowiem strony są one partnerem dla samorządu w procesie realizacji zadań nakierowanych na wsparcie osób z niepełnosprawnościami, z drugiej samodzielnie inicjują działania aktywizujące te osoby.

Cel ogólny Programu

Cel ogólny to:

Zapewnienie warunków do możliwie pełnego funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w Gminie Miejskiej Kraków.

Ten cel będzie realizowany poprzez cele szczegółowe (priorytety):

1. Wsparcie w Niezależnym Życiu osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.
2. Zabezpieczenie społeczne.
3. Dostępność.
4. Edukacja, w tym edukacja włączająca.
5. Wsparcie w podejmowaniu pracy i zatrudnienia.
6. Dostęp do usług opieki zdrowotnej.
7. Udział w kulturze, sporcie i turystyce.
8. Udział w życiu publicznym i politycznym.
9. Podnoszenie świadomości.

tak aby:

- Osoby z niepełnosprawnościami mogły:
  - Prowadzić Niezależne Życie (pełne życie w lokalnej społeczności – w jak największym możliwym stopniu),
  - Prowadzić godne życie, wolne od ubóstwa,
  - W pełni korzystać z przestrzeni publicznej, inwestycji miejskich, działań informacyjnych oraz wszystkich usług publicznych,
  - W pełni uczestniczyć w edukacji w lokalnej społeczności, a zwłaszcza edukacji włączającej,
  - Zarabiać na życie poprzez swobodnie wybraną pracę,
  - Korzystać z adekwatnych usług opieki zdrowotnej,
  - W pełni uczestniczyć w kulturze, sporcie i turystyce, w tym rozwijać swój potencjał artystyczny i sportowy,
  - W pełni udzielać się w życiu publicznym i politycznym, w tym dla wzbogacenia społeczności lokalnej,
- Promować wiedzę o zdolnościach i wkładzie osób z niepełnosprawnościami oraz podnosić świadomość ogółu społeczeństwa.

Zakres Programu

Zakres Programu jest zawarty w następujących priorytetach:

1. Wsparcie w Niezależnym Życiu osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.
2. Zabezpieczenie społeczne.
3. Dostępność.
4. Edukacja, w tym edukacja włączająca.
5. Praca i zatrudnienie.
6. Zdrowie.
7. Kultura, sport i turystyka.
8. Udział w życiu publicznym i politycznym.
9. Podnoszenie świadomości.

1. Priorytet I: Wsparcie w Niezależnym Życiu osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin

Niezależne Życie oznacza możliwość pełnego życia w lokalnej społeczności oraz dokonywania wyborów osobistych z tym związanych – na równi z innymi osobami. Dotyczy to w szczególności wyboru miejsca zamieszkania i podjęcia decyzji co do tego, gdzie i z kim dana osoba będzie mieszkać, oraz zapewnienia osobistych usług asystenckich i innych podobnych usług.

To podstawowy priorytet Programu. Zapewnia on usługi społeczne, które w miarę możliwości kompensują skutki niepełnosprawności i pozwalają osobom z niepełnosprawnościami i ich rodzinom na prowadzenie w jak największym stopniu Niezależnego Życia. Usługi wspierające (jak usługi asystenckie, wsparcie dzienne, mieszkalnictwo, przerwa wytchnieniowa itp.) pozwalają na prowadzenie życia w sposób zbliżony do reszty mieszkańców.

1.1. Zintegrowane usługi osobiste (opiekuńcze, specjalistyczne opiekuńcze, asystenckie)

Stosując konwencyjną definicję osoby z niepełnosprawnością, wszystkich odbiorców poniższych usług traktujemy jako osoby z niepełnosprawnościami.

1.1.1. Świadczenie usług opiekuńczych

(Zadanie ustawowe)

1.1.2. Świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

(Zadanie ustawowe)

1.1.3. Świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi

(Zadanie ustawowe)

1.1.4. Świadczenie usług asystenckich osobistych

(Zadanie ustawowe (w ramach specjalistycznych usług opiekuńczych) oraz nieobowiązkowe (w ramach innych usług). Zadanie realizowane obecnie – w obydwu formach, w tym w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”).

Zalecenia środowiska osób z niepełnosprawnościami:

- Usługa powinna być dostępna dla osób z różnymi niepełnosprawnościami oraz w różnym wieku.

1.2. Usługi wsparcia dziennego (ŚDS-y, WTZ-y, inne)

1.2.1. Usługi wsparcia dziennego w środowiskowych domach samopomocy

(Zadanie ustawowe)

1.2.2. Usługi wsparcia dziennego w dziennych domach pomocy

1.2.3. Usługi wsparcia dziennego w klubach samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi

(Zadanie ustawowe)

1.2.4. Usługi wsparcia dziennego w klubach samopomocy

1.2.5. Działalność warsztatów terapii zajęciowej (WTZ-ów)

(Zadanie ustawowe)

1.2.6. Zajęcia klubowe w warsztatach terapii zajęciowej (WTZ-ach)

1.2.7. Transport dorosłych osób z niepełnosprawnościami do Środowiskowych Domów Samopomocy

Obecna formuła transportu specjalistycznego odpłatnego dla użytkowników (częściowo finansowanego przez Gminę Miejską Kraków) jest nieodpowiednia

dla osób, które muszą korzystać z niego w sposób ciągły. Formuła odpłatności powoduje, że usługa jest dla takich osób często niedostępna z powodów finansowych.

1.3. Mieszkalnictwo wspomagane oraz usługi wsparcia całodobowego (domy pomocy społecznej, rodzinne domy pomocy, inne)

1.3.1. Mieszkania wspomagane

(Zadanie ustawowe (mieszkania chronione)

Zalecenia środowiska osób z niepełnosprawnościami:

- Należy podejmować działania w celu zwiększania zakresu usługi.
- Usługa powinna być dostępna dla osób z różnymi niepełnosprawnościami oraz w różnym wieku.

1.3.2. Zapewnienie mieszkań wspomaganych w ramach rewitalizacji

Zgodnie z ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (tj. DzU z 2018 r. poz. 1398) zadania własne w zakresie rewitalizacji gmina realizuje

„z uwzględnieniem zasad uniwersalnego projektowania w rozumieniu art. 2 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169)” (art. 3 ust. 2 pkt 3).

Jednocześnie programy rewitalizacji są w dużej mierze finansowane ze środków europejskich, co pociąga za sobą uwzględnienie związanych z tym regulacji, w tym *„Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020”.*

Zgodnie z podrozdziałem 5.2 ust. 4:

„4) Wszystkie nowe produkty projektów (zasoby cyfrowe, środki transportu, i infrastruktura) finansowane ze środków polityki spójności są zgodne z koncepcją uniwersalnego projektowania, co oznacza co najmniej zastosowanie standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020. W przypadku obiektów i zasobów modernizowanych (przebudowa, rozbudowa) zastosowanie standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020 jest obowiązkowe (...).”

1.3.3. Usługi wsparcia całodobowego w rodzinnych domach pomocy

1.3.4. Usługi wsparcia całodobowego w domach pomocy społecznej

(Zadanie ustawowe)

1.3.5. Usługi okresowego wsparcia całodobowego dla kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami)

(Zadanie ustawowe)

1.3.6. Usługi okresowego wsparcia całodobowego dla bezdomnych z niepełnosprawnościami w schroniskach i schroniskach z usługami opiekuńczymi dla bezdomnych (dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami)

1.3.7. Usługi wsparcia całodobowego w hospicjach

1.4. Mieszkalnictwo

Zgodnie z dostępnymi prognozami demograficznymi w skali Polski już za niedługo seniorzy będą stanowić 30% społeczeństwa, a wraz z osobami z niepełnosprawnościami – jego 1/3. W przypadku Krakowa, który cechuje się szczególną demografią, można szacować, że seniorzy i osoby z niepełnosprawnościami mogą sięgnąć 40%, zaś wśród osób o niskich dochodach – adresatów programów mieszkalnictwa publicznego – powyżej 50%.

Przykładowo, zgodnie z rządowym Programem Dostępność Plus:

- „(...) wszystkie nowe budynki użyteczności publicznej i mieszkalnictwa wielorodzinnego – będą spełniać warunki dostępności i będą od początku projektowane tak, aby każdy mógł z nich korzystać”.
- „W przypadku nowo budowanych inwestycji mieszkaniowych, lokale będą projektowane na zasadzie uniwersalności warunków technicznych i będą uwzględniać rozwiązania łatwo adaptowalne do zmieniających się potrzeb różnych użytkowników. W tym celu zostaną wprowadzone odpowiednie zmiany w prawie budowlanym – zostaną określone standardy dostępności. Działania związane z projektowaniem odbywać się powinny w kilku płaszczyznach:
  - a) *Uniwersalność rozwiązań (na przykład brak schodów, wygodne poręcze, bezprogowe rozwiązania, odpowiednia wielkość pomieszczeń, umieszczanie włączników na wysokości umożliwiającej korzystanie z nich przez osoby na wózkach, dzieci, osoby starsze, stosowanie czujników*

sensorycznych do automatycznej obsługi funkcji mieszkaniowych). (...)
Możliwość adaptacji mieszkań do zmieniających się potrzeb użytkowników
(na przykład stosowanie ścian umożliwiających późniejszy demontaż;
stosowanie wideofonów z wyczuwalnymi przyciskami zamiast domofonów
oraz wizualnej a nie tylko głosowej informacji o otwieraniu drzwi;
stosowanie szerszych nadproży w drzwiach łazienkowych w celu
umożliwienia ich późniejszego przesunięcia).

- b) *W zależności od możliwości gminy, wybór lokalizacji zapewniający łatwy dostęp do podstawowych usług oraz możliwość integracji społecznej (handel, opieka zdrowotna, komunikacja miejska, kościół, tereny zielone)”.*

Zatem każdy nowy budynek mieszkalnictwa wielorodzinnego będzie musiał być w części dostępny, a w części łatwo adaptowalny do dostępności.

Dla programu rządowego Mieszkanie Plus planuje się, że 20% lokali mieszkaniowych będzie dostępnych, a pozostałe 80% będzie łatwo adaptowalnych do dostępności. Dotyczy to nowych lokali mieszkaniowych.

1.4.1. *Przyznawanie rodzinom z osobą z niepełnosprawnością mieszkań z mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej Kraków*

(Zadanie ustawowe. Zadanie realizowane w ograniczonej skali – przyznanie 5 mieszkań w 2016 r., 0 w 2017 r.)

1.4.2. *Zapewnienie lokali mieszkalnych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami z mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej Kraków*

(Zadanie ustawowe)

1.4.3. *Zapewnienie lokali socjalnych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami z mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej Kraków*

(Zadanie ustawowe)

1.4.4. Zapewnienie mieszkań dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami w Towarzystwach Budownictwa Społecznego, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków

1.4.5. Zapewnienie mieszkań dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami w ramach Programu Mieszkanie+

Program Mieszkanie+ dopiero startuje (stan na listopad 2018 r.).

1.4.6. Zapewnienie mieszkań dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami w ramach rewitalizacji

(Zadanie ustawowe)

Zgodnie z ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (tj. DzU z 2018 r. poz. 1398) zadania własne w zakresie rewitalizacji gmina realizuje

„z uwzględnieniem zasad uniwersalnego projektowania w rozumieniu art. 2 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169)” (art. 3 ust. 2 pkt 3).

Jednocześnie programy rewitalizacji są w dużej mierze finansowane ze środków europejskich, co pociąga za sobą uwzględnienie związanych z tym regulacji, w tym „Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020”.

Zgodnie z podrozdziałem 5.2 ust. 4:

„4) Wszystkie nowe produkty projektów (zasoby cyfrowe, środki transportu, i infrastruktura) finansowane ze środków polityki spójności są zgodne z koncepcją uniwersalnego projektowania, co oznacza co najmniej zastosowanie standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020. W przypadku obiektów i zasobów modernizowanych (przebudowa, rozbudowa) zastosowanie standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020 jest obowiązkowe (...)”.

Przykładowo, w Gminie Miejskiej Łódź wszystkie lokale mieszkalne powstające lub modernizowane w ramach rewitalizacji są co najmniej łatwo adaptowalne do dostępności lub wprost dostępne dla osób z niepełnosprawnościami.

1.5. Przerwa wytchnieniowa

1.5.1. Usługa przerwy wytchnieniowej

(Zadanie realizowane obecnie w ramach projektu „Krakowskie Centrum Informacji i Wsparcia dla Opiekunów Osób Niesamodzielnych” oraz w formie Centrum Opieki Wyręczającej dla Przewlekle i Nieuleczalnie Chorych Dzieci im. Hanny Chrzanowskiej (stan na listopad 2018 r.).)

Przykładem takiej usługi mogą być również działania typu „Lato w szkole” odciążające opiekunów dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami, jak również działania typu „Lato / Zima w mieście”, wyjazdy kolonijne organizowane dla dzieci lub dorosłych z niepełnosprawnościami, odciążające ich opiekunów.

Zalecenia środowiska osób z niepełnosprawnościami:

- Należy znacząco zwiększyć skalę usługi. Usługa powinna być dostępna dla opiekunów osób z różnymi niepełnosprawnościami oraz w różnym wieku.
- Należy określić docelową skalę wsparcia (liczba miejsc lub liczba wspartych osób).
- Należy rozszerzyć formę świadczenia usługi przerwy wytchnieniowej o realizację w specjalistycznym, stacjonarnym ośrodku wsparcia. Usługa adresowana do opiekunów zarówno dorosłych z niepełnosprawnościami, jak i dzieci z niepełnosprawnościami. Ustalona maksymalna długość jednorazowego okresu pobytu w ośrodku powinna umożliwiać opiekunowi, na przykład, skorzystanie z 3-tygodniowego leczenia sanatoryjnego.
- Należy zdefiniować parametry jakościowe usługi przerwy wytchnieniowej.

1.6. Transport specjalistyczny

1.6.1. Świadczenie usługi transportu specjalistycznego typu „door-to-door” („od drzwi do drzwi”)

1.7. Inne formy wsparcia w Niezależnym Życiu oraz rehabilitacji społecznej

1.7.1. Indywidualne koordynowanie wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami (i ich rodzin) od momentu nabycia niepełnosprawności

(Zadanie realizowane obecnie w ramach projektu „Miejskie Centrum Informacji Społecznej”.)

1.7.2. *Poradnictwo, w tym wsparcie psychologiczne*

(Zadanie ustawowe)

Zadanie to obejmuje:

- Poradnictwo prawne,
- Poradnictwo technologiczne, ekonomiczne itp.,
- Wsparcie psychologiczne.

1.7.3. *Zastępstwo procesowe*

Funkcjonuje wiele ośrodków poradnictwa prawnego oraz instytucji świadczących takie wsparcie. Brakuje natomiast usługi zastępstwa procesowego, wspierającego osoby z niepełnosprawnościami w prowadzeniu spraw sądowych oraz spraw przed urzędami.

1.7.4. *Interwencja kryzysowa*

(Zadanie ustawowe)

1.7.5. *Usługa „Pomoc w domu”*

(Zadanie realizowane obecnie w ramach programu rządowego „Za Życiem”)

1.7.6. *Usługa „W sile wieku”*

1.7.7. *Inne formy rehabilitacji społecznej niż wymienione w pozostałych punktach*

1.8. *Przeciwdziałanie przemocy*

(Zadanie ustawowe)

Osoby z niepełnosprawnościami, a zwłaszcza kobiety, dzieci i seniorzy z niepełnosprawnościami są szczególnie narażeni na przemoc.

W obecnym stanie prawnym i faktycznym problematycznym jest wskazanie liczby osób z niepełnosprawnościami, które otrzymują wsparcie w zakresie przeciwdziałania przemocy (sprawozdawczość nie uwzględnia niepełnosprawności). Miernik liczby wspartych osób zostanie podany, gdy wystąpi taka możliwość lub zostanie wymyślona metoda jego obliczenia (choćby przybliżona).

Podpriorytet	Zadanie	Realizatorzy
1.1 Zintegrowane usługi osobiste (opiekuńcze, specjalistyczne opiekuńcze, asystenckie)	1.1.1 Świadczenie usług opiekuńczych	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.1.2 Świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.1.3.Świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.1.4 Świadczenie usług asystenckich osobistych	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej , organizacje pozarządowe
1.2. Usługi wsparcia dziennego (ŚDS-y, WTZ-y, inne)	1.2.1 Usługi wsparcia dziennego w środowiskowych domach samopomocy	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.2.2 Usługi wsparcia dziennego w dziennych domach pomocy	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.2.3 Usługi wsparcia dziennego w klubach samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.2.4 Usługi wsparcia dziennego w klubach samopomocy,	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.2.5 Działalność warsztatów	Miejski Ośrodek Pomocy

	terapii zajęciowej (WTZ ów)	Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.2.6 Zajęcia klubowe w warsztatach terapii zajęciowej (WTZ-ach)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.2.7 Transport dorosłych osób z niepełnosprawnościami do środowiskowych domów samopomocy	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
1.3. Mieszkalnictwo wspomagane oraz usługi wsparcia całodobowego (DPS-y, rodzinne domy pomocy, inne)	1.3.1 Mieszkania wspomagane	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, organizacje pozarządowe
	1.3.2 Zapewnienie mieszkań wspomaganych w ramach rewitalizacji	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we współpracy z Wydziałem Mieszkalnictwa.
	1.3.3 Usługi wsparcia całodobowego w rodzinnych domach pomocy	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.3.4 Usługi wsparcia całodobowego w domach pomocy społecznej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.3.5 Usługi okresowego wsparcia całodobowego dla kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.3.6. Usługi okresowego	Miejski Ośrodek Pomocy

	wsparcia całodobowego dla bezdomnych z niepełnosprawnościami w schroniskach i schroniskach z usługami opiekuńczymi dla bezdomnych (dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami)	Spółecznej, organizacje pozarządowe
	1.3.7 Usługi wsparcia całodobowego w hospicjach	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
1.4 Mieszkalnictwo	1.4.1 Przyznawanie rodzinom z osobą z niepełnosprawnością mieszkań z mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej Kraków	Wydział Mieszkalnictwa
	1.4.2 Zapewnienie lokali mieszkalnych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami z mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej Kraków	Wydział Mieszkalnictwa, Zarząd Budynków Komunalnych
	1.4.3 Zapewnienie lokali socjalnych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami z mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej Kraków	Wydział Mieszkalnictwa, Zarząd Budynków Komunalnych Zarząd Inwestycji Miejskich
	1.4.4 Zapewnienie mieszkań dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami w Towarzystwach Budownictwa Społecznego, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków	Wydział Mieszkalnictwa, Towarzystwo Budownictwa Społecznego.
	1.4.5 Zapewnienie mieszkań	właściwe komórki

	dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami w ramach Programu Mieszkanie+	organizacyjne Urzędu Miasta Krakowa (zostaną ustalone po uruchomieniu Programu Mieszkanie+ w Gminie Miejskiej Kraków)
	1.4.6 Zapewnienie mieszkań dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami w ramach rewitalizacji	Wydział ds. Przedsiębiorczości i Innowacji
1.5. Przerwa wytchnieniowa	1.5.1 Usługa przerwy wytchnieniowej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Edukacji, organizacje pozarządowe
1.6. Transport specjalistyczny	1.6.1 Świadczenie usługi transportu specjalistycznego typu „door-to-door” („od drzwi do drzwi”)	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
1.7 Inne formy wsparcia w Niezależnym Życiu oraz rehabilitacji społecznej	1.7.1 Indywidualne koordynowanie wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami (i ich rodzin) od momentu nabycia niepełnosprawności	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, organizacje pozarządowe
	1.7.2 Poradnictwo, w tym wsparcie psychologiczne, w tym: <ul style="list-style-type: none"> • Poradnictwo prawne, • Poradnictwo technologiczne, ekonomiczne itp., • Wsparcie psychologiczne 	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień, organizacje pozarządowe
	1.7.3 Zastępstwo procesowe	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia

	1.7.4 Interwencja kryzysowa	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Ośrodek Interwencji Kryzysowej, organizacje pozarządowe
	1.7.5 Usługa „Pomoc w domu”	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
	1.7.6 Usługa „W sile wieku”	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
	1.7.7 Inne formy rehabilitacji społecznej niż wymienione w pozostałych punktach	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe
1.8 Przeciwdziałanie przemocy		Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień, organizacje pozarządowe

2. Priorytet II: Zabezpieczenie społeczne

Zabezpieczenie społeczne ma zapewnić osobom z niepełnosprawnościami godne życie, wolne od ubóstwa oraz stałe polepszanie warunków życia – przez zapewnienie świadczeń kompensujących wyższe koszty funkcjonowania oraz świadczeń zastępujących (lub uzupełniających) dochód z pracy.

Zadania w ramach tego priorytetu polegają na udzielaniu świadczeń finansowych oraz potwierdzaniu uprawnień do świadczeń (orzekanie, wydawanie dokumentów).

2.1. Orzekanie o niepełnosprawności (czynność administracyjna)

(Zadanie ustawowe)

2.2. Wydawanie legitymacji osoby niepełnosprawnej (czynność administracyjna)

(Zadanie ustawowe)

2.3. Wydawanie karty parkingowej (czynność administracyjna)

(Zadanie ustawowe)

2.4. Wydawanie i promocja Karty „N”

2.5. Rozszerzenie Karty „N” na rodziny z dorosłą osobą z niepełnosprawnością (rodziny dorosłych osób z niepełnosprawnościami)

2.6. Udzielanie pomocy pieniężnej z pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych

(Zadanie ustawowe)

2.7. Dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych

(Zadanie ustawowe)

2.8. Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocowe

(Zadanie ustawowe)

2.9. Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych w miejscu zamieszkania osoby z niepełnosprawnością

(Zadanie ustawowe)

2.10. Dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się

(Zadanie ustawowe)

2.11. Dofinansowanie likwidacji barier technicznych

(Zadanie ustawowe)

2.12. Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika

2.13. Dofinansowanie likwidacji bariery transportowej (Aktywny Samorząd)

2.14. Dofinansowanie likwidacji barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym (Aktywny Samorząd)

2.15. Dofinansowanie likwidacji barier w poruszaniu się (Aktywny Samorząd)

2.16. Pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym poprzez dofinansowanie kosztów edukacji (Aktywny Samorząd)

2.17. Pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (Aktywny Samorząd)

Zadanie	Realizatorzy
2.1. Orzekanie o niepełnosprawności (czynność administracyjna)	Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności

2.2. Wydawanie legitymacji osoby niepełnosprawnej (czynność administracyjna)	Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności
2.3. Wydawanie karty parkingowej (czynność administracyjna)	Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności
2.4. Wydawanie i promocja Karty „N”	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
2.5. Rozszerzenie Karty „N” na rodziny z dorosłą osobą z niepełnosprawnością (rodziny dorosłych osób z niepełnosprawnościami)	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
2.6. Udzielanie pomocy pieniężnej z pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej , Krakowskie Centrum Świadczeń
2.7. Dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
2.8. Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocowe	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
2.9. Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych w miejscu zamieszkania osoby z niepełnosprawnością	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
2.10. Dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
2.11. Dofinansowanie likwidacji barier technicznych	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
2.12. Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
2.13. Dofinansowanie likwidacji bariery transportowej (Aktywny Samorząd)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
2.14. Dofinansowanie likwidacji barier w dostępie do uczestniczenia w	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

społeczeństwie informacyjnym (Aktywny Samorząd)	
2.15. Dofinansowanie likwidacji barier w poruszaniu się (Aktywny Samorząd)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
2.16. Pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym poprzez dofinansowanie kosztów edukacji (Aktywny Samorząd)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
2.17. Pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (Aktywny Samorząd)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

3. Priorytet III: Dostępność

Zadania w ramach tego priorytetu służą zapewnieniu dostępności przestrzeni publicznej, inwestycji miejskich, działań informacyjnych, komunikacji z mieszkańcami, miejskich usług transportowych oraz innych usług publicznych – dla osób z niepełnosprawnościami, a także wszystkich innych mieszkańców.

3.1. Dostępność architektoniczna

3.1.1. Opracowanie i aktualizowanie standardów dostępności budynków i przestrzeni publicznej

(Zadanie nierealizowane obecnie (realizowane w innych samorządach). W Gminie Miejskiej Kraków funkcjonują w różnych obszarach wytyczne lub zalecenia dotyczące dostępności. Nie mają one jednak spójnego charakteru, jak również ich stosowanie nie jest unormowane przepisami prawa miejscowego (jak to ma miejsce w innych samorządach.)

Celem jest opracowanie standardu lub standardów dostępności i zobowiązanie przepisami prawa miejscowego do ich stosowania w ramach miejskich inwestycji.

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.1.2. Zapewnienie dostępności nowobudowanej i modernizowanej infrastruktury miejskiej, w tym przez adekwatne stosowanie obowiązujących przepisów prawa dotyczących dostępności oraz uzgadnianie projektów budowlanych pod kątem ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

(Zadanie ustawowe)

3.1.3. Zapewnienie dostępności planów zagospodarowania przestrzennego, w tym w zakresie dostępności przestrzeni publicznej i komunikacji (przemieszczania się), w tym przez adekwatne stosowanie regulacji dotyczących dostępności oraz uzgadnianie tych planów pod kątem ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

(Zadanie ustawowe)

Zalecenie: kierowanie informacji do środowiska osób z niepełnosprawnościami o prowadzonych konsultacjach społecznych planów zagospodarowania przestrzennego.

3.1.4. Zapewnienie dostępności programów rewitalizacji, w tym przez adekwatne stosowanie regulacji dotyczących dostępności oraz uzgadnianie tych programów pod kątem ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

(Zadanie ustawowe)

Zgodnie z ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (tj. DzU z 2018 r. poz. 1398) zadania własne w zakresie rewitalizacji gmina realizuje „z uwzględnieniem zasad uniwersalnego projektowania w rozumieniu art. 2 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169)” (art. 3 ust. 2 pkt 3).

Jednocześnie programy rewitalizacji są w dużej mierze finansowane ze środków europejskich, co pociąga za sobą uwzględnienie związanych z tym regulacji, w tym „Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020”.

Zgodnie z podrozdziałem 5.2 ust. 4:

„4) Wszystkie nowe produkty projektów (zasoby cyfrowe, środki transportu, i infrastruktura) finansowane ze środków polityki spójności są zgodne z koncepcją uniwersalnego projektowania, co oznacza co najmniej zastosowanie standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020. W przypadku obiektów i zasobów modernizowanych (przebudowa, rozbudowa) zastosowanie standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020 jest obowiązkowe (...).”

3.1.5. Audyty dostępności obiektów użyteczności publicznej (innych niż objęte w pozostałych priorytetach)

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.1.6. Likwidacja barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej (innych niż objęte w pozostałych priorytetach), w tym audyty weryfikacyjne

(Zadanie ustawowe)

Dotyczy miejskich obiektów użyteczności publicznej.

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.1.7. Szkolenia dotyczące dostępności dla pracowników odpowiedzialnych za miejskie inwestycje

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.1.8. Szkolenia dotyczące dostępności dla pracowników administracji architektoniczno-budowlanej, kadr planowania przestrzennego oraz służb konserwatorskich

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.2. Dostępność informacji (w tym elektronicznej)

3.2.1. Tworzenie i modernizacja serwisów internetowych i aplikacji mobilnych zgodnie ze standardem dostępności

(Zadanie ustawowe)

Obecnie standardem dostępności jest WCAG 2.0. W związku z uchwaleniem WCAG 2.1 można się spodziewać zmiany standardu w polskich regulacjach. Dlatego w tytule zadania nie podano konkretnego standardu.

3.2.2. Zapewnienie informacji w tekście łatwym do czytania oraz tłumaczenia na język migowy

3.2.3. Zapewnienie na życzenie informacji w: wersji elektronicznej, druku powiększonym, alfabecie brajla

(Zadanie ustawowe)

3.2.4. Audyty dostępności materiałów informacyjnych (serwisów internetowych, aplikacji mobilnych oraz materiałów elektronicznych i materiałów drukowanych)

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.2.5. Likwidacja barier w dostępności informacji, w tym audyty weryfikacyjne

(Zadanie ustawowe)

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.2.6. Szkolenia dotyczące dostępności dla pracowników odpowiedzialnych za serwisy internetowe, aplikacje i działania informacyjne

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.3. Dostępność komunikacji

Przez „komunikację” rozumie się przekazywanie i odbieranie informacji w bezpośrednim kontakcie z drugą osobą („Słownik języka polskiego”, sjp.pwn.pl). Zadania w tym podpriorityecie wynikają między innymi z ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (DzU z 2017 r. poz. 1824).

3.3.1. Opracowanie i aktualizowanie standardów komunikacji z mieszkańcami z niepełnosprawnościami

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.3.2. Zapewnienie usługi tłumaczenia na język migowy w kontaktach z Urzędem i jednostkami podległymi

(Zadanie ustawowe)

3.3.3. Stała dostępność usługi tłumaczenia na język migowy w punktach bezpośredniej obsługi mieszkańców i punktach informacyjnych

3.3.4. Zapewnienie rozwiązań dla osób słabosłyszących (jak pętle indukcyjne) w punktach bezpośredniej obsługi mieszkańców i punktach informacyjnych

3.3.5. Zapewnienie na życzenie dokumentów w indywidualnej sprawie w: wersji elektronicznej, druku powiększonym, alfabecie brajla

(Zadanie ustawowe)

3.3.6. Audyty dostępności komunikacji

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.3.7. Likwidacja barier w dostępności komunikacji, w tym audyty weryfikacyjne

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.3.8. Szkolenia dla pracowników i pracowników podległych jednostek w zakresie dostępności komunikacji (Program Dostępność +)

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.4. Dostępność transportu

W kontekście dostępności transportu należy mówić o dostępności dla osób o ograniczonej mobilności. Taka osoba – zgodnie z rozdziałem „Definicje” to:

„każda osoba, która może wymagać wsparcia przy korzystaniu z transportu, w tym osoba z niepełnosprawnością, osoba starsza, osoba z nadwagą lub otyłością, kobieta w ciąży, rodzic z małym dzieckiem, osoba przemieszczająca się z dużym lub ciężkim bagażem”.

3.4.1. Opracowanie i aktualizowanie standardu dostępności: taboru autobusowego i tramwajowego oraz infrastruktury przystankowej i jej otoczenia (w tym dojścia do przystanku)

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.4.2. Zapewnienie dostępności taboru

(Zadanie ustawowe)

Obecnie wszystkie pojazdy autobusów używane przez operatorów Komunikacji Miejskiej w Krakowie są dostępne dla osób o ograniczonej mobilności. I także w przyszłości będzie to wymóg przy wyborze operatorów.

3.4.3. Zapewnienie dostępności infrastruktury przystankowej i jej otoczenia (w tym dojścia do przystanku)

(Zadanie ustawowe)

Budowa i modernizacja infrastruktury przystankowej w celu zapewnienia jej dostępności i realizacji potrzeb osób o ograniczonej mobilności, w tym osób z niepełnosprawnościami. Oznacza to w szczególności:

- zapewnienie odpowiedniej szerokości peronów przystankowych,

- zapewnienie odpowiedniej szerokości miejsca oczekiwania dla pasażerów,
- zapewnienie dostępności informacji przystankowej,
- kształtowanie ciągów pieszych prowadzących do przystanków po jak najkrótszej możliwej trasie (bez zbędnych wydłużeń) i bez przeszkód zawężających efektywną szerokość chodnika.

3.4.4. Zapewnienie dostępności informacji o transporcie publicznym

(Zadanie ustawowe)

3.4.5. Opiniowanie inwestycji transportowych pod kątem ich dostępności

3.4.6. Audyty dostępności infrastruktury transportowej

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.4.7. Likwidacja barier w dostępności transportu, w tym audyty weryfikacyjne

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.4.8. Szkolenia dotyczące pasażerów wymagających wsparcia w zakresie mobilności dla kierowców autobusów, motorniczych i kontrolerów biletów

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

3.4.9. Szkolenia dotyczące dostępności dla służb miejskich i jednostek podległych odpowiedzialnych za transport

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

Podpriorytet	Zadanie	Realizatorzy
3.1. Dostępność architektoniczna	3.1.1 Opracowanie i aktualizowanie standardów dostępności budynków i przestrzeni publicznej	Wydział Planowania Przestrzennego, Wydział Architektury i Urbanistyki, Wydział Strategii i Monitorowania Inwestycji
	3.1.2 Zapewnienie dostępności nowobudowanej i modernizowanej infrastruktury miejskiej, w tym przez adekwatne stosowanie obowiązujących przepisów prawa dotyczących dostępności oraz uzgadnianie projektów budowlanych pod kątem ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	jednostki miejskie prowadzące inwestycje, Wydział Architektury i Urbanistyki, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	3.1.3 Zapewnienie dostępności planów zagospodarowania przestrzennego, w tym w zakresie dostępności przestrzeni publicznej i komunikacji (przemieszczania się), w tym przez adekwatne stosowanie regulacji dotyczących dostępności oraz uzgadnianie tych planów pod kątem ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	Wydział Planowania Przestrzennego, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	3.1.4 Zapewnienie dostępności programów rewitalizacji, w tym przez adekwatne stosowanie regulacji dotyczących dostępności oraz uzgadnianie tych programów pod kątem ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	Wydział Strategii Planowania i Monitorowania Inwestycji, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia

	3.1.5 Audyty dostępności obiektów użyteczności publicznej (innych niż objęte w pozostałych priorytetach)	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia we współpracy z pozostałymi komórkami organizacyjnymi Urzędu Miasta Krakowa oraz miejskimi jednostkami organizacyjnymi.
	3.1.6 Likwidacja barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej (innych niż objęte w pozostałych priorytetach), w tym audyty weryfikacyjne.	Wydział Strategii Planowania i Monitorowania Inwestycji, Wydział Mieszkalnictwa, Wydział Obsługi Urzędu, Zarząd Inwestycji Miejskich, Zarząd Budynków Komunalnych, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
	3.1.7 Szkolenia dotyczące dostępności dla pracowników odpowiedzialnych za miejskie inwestycje	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Organizacji i Nadzoru, miejskie jednostki organizacyjne
	3.1.8 Szkolenia dotyczące dostępności dla pracowników administracji architektoniczno-budowlanej, kadr planowania przestrzennego oraz służb konserwatorskich	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Organizacji i Nadzoru
3.2 Dostępność informacji (w tym elektronicznej)	3.2.1 Tworzenie i modernizacja serwisów internetowych i aplikacji mobilnych zgodnie ze standardem dostępności	Wydział Informatyki, Wydział Komunikacji Społecznej, Wydział Organizacji i Nadzoru oraz inne komórki tworzące serwisy internetowe i aplikacje mobilne
	3.2.2 Zapewnienie informacji w tekście łatwym do czytania oraz tłumaczenia na język migowy	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział ds. Turystyki, Wydział Komunikacji Społecznej, Wydział Organizacji i Nadzoru, Wydział Informatyki oraz inne komórki

		tworzące serwisy internetowe oraz materiały informacyjne
	3.2.3 Zapewnienie na życzenie informacji w: wersji elektronicznej, druku powiększonym, alfabecie brajla	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Informatyki
	3.2.4 Audyty dostępności materiałów informacyjnych (serwisów internetowych, aplikacji mobilnych oraz materiałów elektronicznych i materiałów drukowanych)	Wydział Kontroli Wewnętrznej, Zespół Audytu Wewnętrznego, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	3.2.5 Likwidacja barier w dostępności informacji, w tym audyty weryfikacyjne	Wydział Informatyki, Wydział Kontroli Wewnętrznej, Zespół Audytu Wewnętrznego, Wydział Organizacji i Nadzoru, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia oraz inne komórki tworzące serwisy internetowe, aplikacje mobilne oraz materiały informacyjne.
	3.2.6 Szkolenia dotyczące dostępności dla pracowników odpowiedzialnych za serwisy internetowe, aplikacje i działania informacyjne	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Organizacji i Nadzoru, miejskie jednostki organizacyjne
3.3. Dostępność komunikacji	3.3.1 Opracowanie i aktualizowanie standardów komunikacji z mieszkańcami z niepełnosprawnościami	Wydział Spraw Administracyjnych, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	3.3.2 Zapewnienie usługi tłumaczenia na język migowy w kontaktach z Urzędem i jednostkami podległymi	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	3.3.3 Stała dostępność usługi	Wydział Polityki Społecznej i

	tłumaczenia na język migowy w punktach bezpośredniej obsługi mieszkańców i punktach informacyjnych	Zdrowia, Wydział Spraw Administracyjnych
	3.3.4 Zapewnienie rozwiązań dla osób słabosłyszących (jak pętle indukcyjne) w punktach bezpośredniej obsługi mieszkańców i punktach informacyjnych	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Spraw Administracyjnych
	3.3.5 Zapewnienie na życzenie dokumentów w indywidualnej sprawie w: wersji elektronicznej, druku powiększonym, alfabecie brajla	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Spraw Administracyjnych
	3.3.6 Audyty dostępności komunikacji	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Spraw Administracyjnych
	3.3.7 Likwidacja barier w dostępności komunikacji, w tym audyty weryfikacyjne	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Spraw Administracyjnych
	3.3.8 Szkolenia dla pracowników i pracowników podległych jednostek w zakresie dostępności komunikacji	Wydział Polityki Społecznej, Wydział Organizacji i Nadzoru, miejskie jednostki organizacyjne
3.4.Dostępność transportu	3.4.1 Opracowanie i aktualizowanie standardu dostępności: taboru autobusowego i tramwajowego oraz infrastruktury przystankowej i jej otoczenia (w tym dojścia do przystanku)	Zarząd Inwestycji Miejskich, Zarząd Dróg Miasta Krakowa, Zarząd Transportu Publicznego
	3.4.2 Zapewnienie dostępności taboru	Zarząd Transportu Publicznego operatorzy

		Komunikacji Miejskiej w Krakowie
	3.4.3 Zapewnienie dostępności infrastruktury przystankowej i jej otoczenia (w tym dojścia do przystanku)	Jednostka odpowiedzialna za utrzymanie infrastruktury przystankowej, Zarząd Inwestycji Miejskich w Krakowie.
	3.4.4 Zapewnienie dostępności informacji o transporcie publicznym	Zarząd Transportu Publicznego.
	3.4.5 Opiniowanie inwestycji transportowych pod kątem ich dostępności	Zarząd Transportu Publicznego, Zarząd Dróg Miasta Krakowa.
	3.4.6 Audyty dostępności infrastruktury transportowej	Zarząd Transportu Publicznego, Zarząd Dróg Miasta Krakowa.
	3.4.7 Likwidacja barier w dostępności transportu, w tym audyty weryfikacyjne	Zarząd Transportu Publicznego, Zarząd Dróg Miasta Krakowa, Zarząd Inwestycji Miejskich w Krakowie.
	3.4.8 Szkolenia dotyczące pasażerów wymagających wsparcia w zakresie mobilności dla kierowców autobusów, motorniczych i kontrolerów biletów	operatorzy Komunikacji Miejskiej w Krakowie, Zarząd Transportu Publicznego w Krakowie
	3.4.9 Szkolenia dotyczące dostępności dla służb miejskich i jednostek podległych odpowiedzialnych za transport	Zarząd Transportu Publicznego w Krakowie, operatorzy Komunikacji Miejskiej w Krakowie

4. Priorytet IV: Edukacja, w tym edukacja włączająca

Osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do rozwoju własnego potencjału i edukacji na zasadach równych szans.

Realizacja tego prawa wymaga odpowiednich działań, zapewniających dostęp do włączającego systemu kształcenia, umożliwiającego integrację na wszystkich poziomach edukacji i w kształceniu ustawicznym.

4.1. Wczesne wspomaganie i diagnozowanie specjalnych potrzeb edukacyjnych

4.1.1. *Prowadzenie badań screeningowych w żłobkach w celu wykrycia zagrożenia niepełnosprawnością i zaburzeniami rozwojowymi u wychowanków ww. placówek*

(Zadanie realizowane obecnie (w ograniczonej skali) w ramach projektu Daj Szansę w latach 2018-2022 – program wspierający dzieci z niepełnosprawnościami i zagrożone niepełnosprawnością współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020.)

4.1.2. *Diagnozowanie potrzeb, monitorowanie potencjału i możliwości rozwojowych w celu tworzenia indywidualnej ścieżki rozwoju i edukacji osoby z niepełnosprawnością*

(Zadanie ustawowe)

4.1.3. *Prowadzenie wielospecjalistycznego wsparcia rodzin dzieci z niepełnosprawnościami w zakresie diagnozy potrzeb edukacyjnych i tworzenia indywidualnej ścieżki rozwoju*

(Zadanie ustawowe)

4.1.4. *Tworzenie zespołów wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka w celu pobudzenia psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka, od chwili wykrycia niepełnosprawności do podjęcia nauki w szkole, prowadzonego bezpośrednio z dzieckiem i jego rodziną*

(Zadanie ustawowe)

4.2. Upowszechnianie edukacji włączającej

4.2.1. *Finansowanie samorządowych szkół i placówek kształcenia specjalnego oraz klas integracyjnych w szkołach ogólnodostępnych*

(Zadanie ustawowe)

4.2.2. *Przekazywanie dotacji niepublicznym szkołom w wysokości niezbędnej do pełnej realizacji specjalnych potrzeb edukacyjnych dziecka*

(Zadanie ustawowe.)

4.2.3. *Przekazywanie dotacji publicznym szkołom niesamorządowym w wysokości niezbędnej do pełnej realizacji specjalnych potrzeb edukacyjnych dziecka*

(Zadanie ustawowe)

4.2.4. *Zapewnienie wsparcia metodycznego dla placówek oświatowo-wychowawczych, w których przebywają uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*

4.3. Kształcenie specjalne w ramach placówek ogólnodostępnych, integracyjnych / ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i specjalnych / ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi

4.3.1. *Zapewnienie odpowiedniej formy kształcenia specjalnego z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności dzieciom i młodzieży niepełnosprawnym, wymagającym stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Kształcenie to może być prowadzone w formie nauki odpowiednio w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych, przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i szkołach lub oddziałach integracyjnych, przedszkolach i szkołach lub oddziałach specjalnych, innych formach wychowania przedszkolnego i ośrodkach, zgodnie z formą kształcenia wybraną przez rodzica / opiekuna prawnego dziecka*

(Zadanie ustawowe)

4.3.2. Promowanie edukacji włączającej jako pierwszego wyboru formy edukacji w placówce znajdującej się w najmniejszej odległości od domu dziecka

4.3.3. Zapewnienie indywidualnego, specjalistycznego wsparcia osoby dorosłej (na przykład w formie wsparcia nauczyciela wspomagającego) dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zgodnie z tymi potrzebami, w pełnym wymiarze czasu, w którym dziecko przebywa w placówce edukacyjnej (z uwzględnieniem zajęć pozalekcyjnych, wycieczek szkolnych oraz zajęć świetlicowych)

(Zadanie ustawowe. Zadanie częściowo realizowane obecnie.)

4.3.4. Zapewnienie wykonywania czynności higienicznych i samoobsługowych (jedzenie, toaleta, przemieszczanie się) dla uczniów realizujących kształcenie specjalne w placówkach ogólnodostępnych i integracyjnych (jeżeli konieczne), w pełnym wymiarze czasu, w którym dziecko przebywa w placówce edukacyjnej (z uwzględnieniem zajęć pozalekcyjnych, wycieczek szkolnych oraz zajęć świetlicowych)

(Zadanie ustawowe. Zadanie częściowo realizowane obecnie.)

4.3.5. Monitorowanie jakości kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

4.3.5.1. Współpraca z lokalnymi uczelniami wyższymi w zakresie podnoszenia poziomu jakości kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

4.4. Dowóz uczniów z niepełnosprawnościami

4.4.1. Dowóz i opieka w czasie przewozu dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami do przedszkoli, szkół i placówek albo zwrot kosztów dowozu na podstawie umowy zawartej między wójtem (burmistrzem, prezydentem) a rodzicami, jeżeli dowożenie i opiekę w czasie przewozu zapewniają rodzice – zgodnie z wybraną przez rodzica formą realizacji dowozu

(Zadanie ustawowe.)

4.4.2. Poszerzanie kompetencji i doskonalenie nauczycieli w zakresie pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych poprzez możliwość skorzystania z dofinansowania do form doskonalenia zawodowego nauczycieli zatrudnionych w szkołach i placówkach prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków (kursy kwalifikacyjne, studia licencjackie, studia magisterskie – jednolite, uzupełniające, studia podyplomowe, studia doktoranckie oraz inne formy nadające kwalifikacje)

4.5. Zapewnienie dostępności placówek oświatowych i innych instytucji edukacyjnych

Niniejszy podpriorytet dotyczy placówek oświatowych i innych instytucji edukacyjnych, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków.

4.5.1. Audyty dostępności placówek oświatowych i innych instytucji edukacyjnych

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

4.5.2. Likwidacja barier w placówkach oświatowych i innych instytucjach edukacyjnych, w tym audyty weryfikacyjne

(Zadanie ustawowe)

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

4.5.3. Prowadzenie i upublicznienie bazy (w tym mapy) dostępnych placówek oświatowych i innych instytucji edukacyjnych

4.6. Tematyka niepełnosprawności jako element edukacji społecznej

4.6.1. Prowadzenie działań, w tym kampanii informacyjnych, oraz prowadzenie wydawnictw, w tym informatorów dla rodziców i opiekunów, promujących ideę edukacji włączającej

4.6.2. Prowadzenie działań na rzecz propagowania wiedzy o niepełnosprawności, w tym warsztatów świadomościowych, skierowanych do kadry placówek edukacyjnych

Podpriorytet	Zadanie	Realizatorzy
4.1. Wczesne wspomaganie i diagnozowanie specjalnych potrzeb edukacyjnych	4.1.1 Prowadzenie badań screeningowych w żłobkach w celu wykrycia zagrożenia niepełnosprawnością i zaburzeniami rozwojowymi u wychowanków ww. placówek	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	4.1.2 Diagnozowanie potrzeb, monitorowanie potencjału i możliwości rozwojowych w celu tworzenia indywidualnej ścieżki rozwoju i edukacji osoby z niepełnosprawnością	Poradnie psychologiczno-pedagogiczne
	4.1.3 Prowadzenie wielospecjalistycznego wsparcia rodzin dzieci z niepełnosprawnościami w zakresie diagnozy potrzeb edukacyjnych i tworzenia indywidualnej ścieżki rozwoju	Poradnie psychologiczno-pedagogiczne
	4.1.4 Tworzenie zespołów wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka w celu pobudzania psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka, od chwili wykrycia niepełnosprawności do podjęcia nauki w szkole, prowadzonego bezpośrednio z dzieckiem i jego rodziną	Poradnie psychologiczno-pedagogiczne
4.2. Upowszechnianie edukacji włączającej	4.2.1 Finansowanie samorządowych szkół i placówek kształcenia specjalnego oraz klas integracyjnych w szkołach ogólnodostępnych	Wydział Edukacji

	4.2.2 Przekazywanie dotacji niepublicznym szkołom w wysokości niezbędnej do pełnej realizacji specjalnych potrzeb edukacyjnych dziecka	Wydział Edukacji
	4.2.3 Przekazywanie dotacji publicznym szkołom nie samorządowym w wysokości niezbędnej do pełnej realizacji specjalnych potrzeb edukacyjnych dziecka	Wydział Edukacji
	4.2.4 Zapewnienie wsparcia metodycznego dla placówek oświatowo-wychowawczych, w których przebywają uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	Wydział Edukacji
4.3. Kształcenie specjalne w ramach placówek ogólnodostępnych, integracyjnych / ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i specjalnych / ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi	4.3.1 Zapewnienie odpowiedniej formy kształcenia specjalnego z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności dzieciom i młodzieży niepełnosprawnym, wymagającym stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Kształcenie to może być prowadzone w formie nauki odpowiednio w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych, przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i szkołach lub oddziałach integracyjnych, przedszkolach i szkołach lub oddziałach specjalnych, innych	Wydział Edukacji

	formach wychowania przedszkolnego i ośrodkach, zgodnie z formą kształcenia wybraną przez rodzica/opiekuna prawnego dziecka	
	4.3.2 Promowanie edukacji włączającej jako pierwszego wyboru formy edukacji w placówce znajdującej się w najmniejszej odległości od domu dziecka	Wydział Edukacji, Wydział Komunikacji Społecznej
	4.3.3 Zapewnienie indywidualnego, specjalistycznego wsparcia osoby dorosłej (na przykład w formie wsparcia nauczyciela wspomagającego) dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zgodnie z tymi potrzebami, w pełnym wymiarze czasu, w którym dziecko przebywa w placówce edukacyjnej (z uwzględnieniem zajęć pozalekcyjnych, wycieczek szkolnych oraz zajęć świetlicowych)	Wydział Edukacji
	4.3.4 Zapewnienie wykonywania czynności higienicznych i samoobsługowych (jedzenie, toaleta, przemieszczanie się) dla uczniów realizujących kształcenie specjalne w placówkach ogólnodostępnych i integracyjnych (jeżeli konieczne), w pełnym	Wydział Edukacji

	wymiarze czasu, w którym dziecko przebywa w placówce edukacyjnej (z uwzględnieniem zajęć pozalekcyjnych, wycieczek szkolnych oraz zajęć świetlicowych)	
	4.3.5 Monitorowanie jakości kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	Wydział Edukacji
4.4 Dowóz uczniów z niepełnosprawnościami	4.4.1 Dowóz i opieka w czasie przewozu dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami do przedszkoli, szkół i placówek albo zwrot kosztów dowozu na podstawie umowy zawartej między wójtem (burmistrzem, prezydentem) a rodzicami, jeżeli dowożenie i opiekę w czasie przewozu zapewniają rodzice – zgodnie z wybraną przez rodzica formą realizacji dowozu	Wydział Edukacji
4.5. Podnoszenie kwalifikacji kadry placówek oświatowych	4.5.1 Poszerzanie kompetencji i doskonalenie nauczycieli w zakresie pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych poprzez możliwość skorzystania z dofinansowania do form doskonalenia zawodowego nauczycieli zatrudnionych w szkołach i placówkach prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków (kursy kwalifikacyjne, studia	Wydział Edukacji, dyrektorzy szkół i przedszkoli

	licencjackie, studia magisterskie – jednolite, uzupełniające, studia podyplomowe, studia doktoranckie oraz inne formy nadające kwalifikacje)	
4.6. Zapewnienie dostępności placówek oświatowych i innych instytucji edukacyjnych	4.6.1 Audyty dostępności placówek oświatowych i innych instytucji edukacyjnych	Wydział Edukacji, Miejskie Centrum Obsługi Oświaty w Krakowie
	4.6.2 Likwidacja barier w placówkach oświatowych i innych instytucjach edukacyjnych, w tym audyty weryfikacyjne	Wydział Edukacji, placówki oświatowe i inne instytucje edukacyjne
	4.6.3 Prowadzenie i upublicznienie bazy (w tym mapy) dostępnych placówek oświatowych i innych instytucji edukacyjnych	Wydział Edukacji
4.7. Tematyka niepełnosprawności jako element edukacji społecznej	4.7.1 Prowadzenie działań, w tym kampanii informacyjnych, oraz prowadzenie wydawnictw, w tym informatorów dla rodziców i opiekunów, promujących ideę edukacji włączającej	Wydział Edukacji, Wydział Komunikacji Społecznej, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	4.7.2 Prowadzenie działań na rzecz propagowania wiedzy o niepełnosprawności, w tym warsztatów świadomościowych, skierowanych do kadry placówek edukacyjnych	Wydział Edukacji, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia

5. Priorytet V: Praca i zatrudnienie

Prawo osób z niepełnosprawnościami do pracy obejmuje w szczególności prawo do możliwości zarabiania na życie poprzez pracę swobodnie wybraną oraz w otwartym, włączającym i dostępnym dla osób z niepełnosprawnościami środowisku pracy. Praca jest jedną z podstawowych dróg do prowadzenia godnego i autonomicznego życia oraz pełnego włączenia w społeczeństwo.

Zadania w ramach tego priorytetu kierowane są do osób z niepełnosprawnościami (kandydatów, pracowników, przedsiębiorców, osób kończących edukację lub opuszczających ośrodki wsparcia) oraz pracodawców. Osoby z niepełnosprawnościami wspierane są w zakresie podejmowania pracy oraz zwiększania swoich kompetencji i kwalifikacji. Odrębne działania mają na celu zwiększenie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w jednostkach miejskich i im podległych.

Zalecenie ogólne: wykorzystanie w pracy Grodzkiego Urzędu Pracy w Krakowie wielu kanałów informacyjnych, a zwłaszcza mediów społecznościowych.

5.1. Wsparcie w aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami

5.1.1. Pośrednictwo pracy i doradztwo zawodowe osób z niepełnosprawnościami

(Zadanie ustawowe)

5.1.2. Zlecenie szkoleń zawodowych dla osób z niepełnosprawnościami, przekwalifikowanie zawodowe osób z niepełnosprawnościami

(Zadanie ustawowe.)

Zalecenie. Oprócz wsparcia osób poza rynkiem pracy – wzmocnienie wsparcia szkoleniowego dla pracowników z niepełnosprawnościami (przedsiębiorców z niepełnosprawnościami), którzy potrzebują rozwijać lub uzupełniać posiadane kwalifikacje i kompetencje.

5.1.3. Aktywna polityka pozyskiwania pracodawców służąca tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami

(Zadanie ustawowe)

5.1.4. Edukacja osób z niepełnosprawnościami w zakresie poruszania się po rynku pracy

(Zadanie ustawowe.)

5.1.5. Wsparcie osób z niepełnosprawnościami bezrobotnych i poszukujących pracy w ramach subsydiowanych form (staże, prace interwencyjne itp.)

(Zadanie ustawowe)

5.1.6. Kompleksowe projekty aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, w tym z uwzględnieniem zatrudnienia wspomaganego

5.2. Promocja zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami

5.2.1. Informowanie pracodawców i osób z niepełnosprawnościami o specyfice lokalnego rynku pracy, regulujących go aktach prawnych i przewidywanych zmianach w tym zakresie

(Zadanie ustawowe.)

5.2.2. Pomoc finansowa dla osób z niepełnosprawnościami na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej lub wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej

(Zadanie ustawowe)

5.2.3. Refundacja kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla pracodawców tworzących nowe stanowiska pracy i zatrudniających osoby z niepełnosprawnościami

5.2.4. Zwrot miesięcznych kosztów zatrudnienia pracownika pomagającego pracownikowi z niepełnosprawnością

5.2.5. Prowadzenie kampanii informacyjnych i promocyjnych dotyczących zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami

Zalecenie: kształtowanie pozytywnego wizerunku osób z niepełnosprawnościami jako aktywnych członków społeczeństwa (pracowników, rodziców itp.). Ma to na celu w szczególności zmianę stereotypowego postrzegania osób z niepełnosprawnościami jako biednych, pasywnych, przedmiot wsparcia itp.

5.3. Poradnictwo zawodowe dla uczniów i klientów ośrodków wsparcia

5.3.1. *Spotkania z młodzieżą ze szkół specjalnych, ośrodków szkolno-wychowawczych oraz klientami ośrodków wsparcia (warsztatów terapii zajęciowej, środowiskowych domami samopomocy itp.)*

5.3.2. *Współpraca ze szkołami specjalnymi, ośrodkami szkolno-wychowawczymi oraz ośrodkami wsparcia, w tym kierowanie na praktyki zawodowe*

5.4. Zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami w jednostkach miejskich i podległych

5.4.1. *Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie zwiększania zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami (pozyskiwanie kandydatów i kandydatek z niepełnosprawnościami, upowszechnianie ofert pracy wśród osób z niepełnosprawnościami itp.)*

5.5. Szkolenia dotyczące pracy i zatrudniania osób z niepełnosprawnościami

5.5.1. *Szkolenia dotyczące pracy i zatrudniania osób z niepełnosprawnościami dla personelu instytucji rynku pracy*

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

Podpriorytet	Zadanie	Realizatorzy
5.1. Wsparcie w aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami	5.1.1 Pośrednictwo pracy i doradztwo zawodowe osób z niepełnosprawnościami	Grodzki Urząd Pracy
	5.1.2 Zlecenie szkoleń zawodowych dla osób z niepełnosprawnościami, przekwalifikowanie zawodowe osób z niepełnosprawnościami	Grodzki Urząd Pracy
	5.1.3 Aktywna polityka pozyskiwania pracodawców służąca tworzeniu i utrzymywaniu miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami	Grodzki Urząd Pracy
	5.1.4 Edukacja osób z niepełnosprawnościami w zakresie poruszania się po rynku pracy	Grodzki Urząd Pracy
	5.1.5 Wsparcie osób z niepełnosprawnościami bezrobotnych i poszukujących pracy w ramach subsydiowanych form (staże, prace interwencyjne itp.)	Grodzki Urząd Pracy
	5.1.6 Kompleksowe projekty aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, w tym z uwzględnieniem zatrudnienia wspomaganego	Grodzki Urząd Pracy
5.2 Promocja zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami	5.2.1 Informowanie pracodawców i osób z niepełnosprawnościami o specyfice lokalnego rynku pracy, regulujących go aktach prawnych i przewidywanych zmianach w tym zakresie	Grodzki Urząd Pracy
	5.2.2 Pomoc finansowa dla osób z niepełnosprawnościami na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej	Grodzki Urząd Pracy

	lub wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej	
	5.2.3 Refundacja kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla pracodawców tworzących nowe stanowiska pracy i zatrudniających osoby z niepełnosprawnościami	Grodzki Urząd Pracy
	5.2.4 Zwrot miesięcznych kosztów zatrudnienia pracownika pomagającego pracownikowi z niepełnosprawnością	Grodzki Urząd Pracy
	5.2.5 Prowadzenie kampanii informacyjnych i promocyjnych dotyczących zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami	Grodzki Urząd Pracy, Wydział Komunikacji Społecznej
5.3. Poradnictwo zawodowe dla uczniów i klientów ośrodków wsparcia	5.3.1 Spotkania z młodzieżą ze szkół specjalnych, ośrodków szkolno-wychowawczych oraz klientami ośrodków wsparcia (warsztatów terapii zajęciowej, środowiskowych domami samopomocy itp.)	Grodzki Urząd Pracy
	5.3.2 Współpraca ze szkołami specjalnymi, ośrodkami szkolno-wychowawczymi oraz ośrodkami wsparcia, w tym kierowanie na praktyki zawodowe	Grodzki Urząd Pracy
5.4. Zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami w jednostkach miejskich i podległych	5.4.1 Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie zwiększania zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami (pozyskiwanie kandydatów i kandydatek z niepełnosprawnościami, upowszechnianie ofert pracy wśród osób z niepełnosprawnościami itp)	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Organizacji i Nadzoru

5.5 Szkolenia dotyczące pracy i zatrudniania osób z niepełnosprawnościami	5.5.1 Szkolenia dotyczące pracy i zatrudniania osób z niepełnosprawnościami dla personelu instytucji rynku pracy	Grodzki Urząd Pracy
--	--	---------------------

6. Priorytet VI: Zdrowie

Osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do osiągnięcia najwyższego możliwego poziomu stanu zdrowia. Służyć temu ma, między innymi, zapewnienie dostępu do usług opieki zdrowotnej (w szczególności dla kobiet z niepełnosprawnościami), w tym rehabilitacji zdrowotnej.

Zadania w ramach tego priorytetu skupiają się na: zapewnieniu dostępności usług opieki zdrowotnej (kierowanych do wszystkich osób), w tym wczesnej rehabilitacji, zapewnieniu usług dedykowanych tej grupie osób oraz promocji zdrowego stylu życia.

6.1. Środowiskowe wsparcie osób chorujących psychicznie

(Zadnie realizowane obecnie w ograniczonej skali między innymi przez Program Aktywności Lokalnej PAL)

Środowiskowe wsparcie wymaga koordynacji działań o charakterze medycznym i społecznym, w tym współpracy z Centrami Zdrowia Psychicznego.

Zalecenie. Potrzeba uzupełnienia działań o charakterze medycznym przez wsparcie społeczne (rehabilitację społeczną) oraz koordynacji tych działań.

6.2. Prowadzenie Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego

6.2.1. *Prowadzenie Miejskiego Ośrodka Zdrowia dla Osób Starszych, Przewlekłe Niepełnosprawnych oraz Niesamodzielnych (skrótowa nazwa: Miejskie Centrum Opieki).*

(Dotychczasowa struktura organizacyjna Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego przy ul. Wielickiej 267 w Krakowie zostanie przekształcona w Miejskie Centrum Opieki dla Osób Starszych, Przewlekłe Niepełnosprawnych oraz Niesamodzielnych (stan na listopad 2018 r.))

6.3. Wczesna rehabilitacja

6.3.1. *Wczesna rehabilitacja kierowana do dorosłych z niepełnosprawnościami*

(Zadanie ustawowe).

Zadanie to będzie realizowane w Miejskim Centrum Opieki dla Osób Starszych, Przewlekłe Niepełnosprawnych oraz Niesamodzielnych (stan na listopad 2018 r.).

6.4. Programy polityki zdrowotnej dedykowane osobom z niepełnosprawnościami

(Zadanie realizowane obecnie w ramach Programu profilaktyczno-terapeutycznego dla dzieci zagrożonych i dotkniętych autyzmem dziecięcym, którego celem ogólnym jest zwiększenie dostępności wczesnej diagnozy dzieci z autyzmem i całościowymi zaburzeniami rozwoju, zapewnienie im odpowiedniej wielospecjalistycznej terapii oraz zapewnienie rodzinom edukacji i fachowego wsparcia.)

6.5. Promocja zdrowego stylu życia osób z niepełnosprawnościami dzięki profilaktyce i rehabilitacji

Na to zadanie składa się między innymi popularyzowanie informacji dotyczących zdrowego stylu życia, prawidłowej diety, profilaktyki, rehabilitacji dla osób z niepełnosprawnościami.

6.6. Zapewnienie dostępności placówek opieki zdrowotnej, w tym gabinetów i stanowisk, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków

Przez podmioty i obiekty, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków rozumie się:

- podmioty, dla których Gmina Miejska Kraków jest organem tworzącym, oraz
- budynki zarządzane przez Zarząd Budynków Komunalnych, w których działają przychodnie.

6.6.1. *Audyty dostępności usług opieki zdrowotnej, w tym dostępności gabinetów i stanowisk*

(Zadanie realizowane obecnie w miejskich podmiotach leczniczych, dla których Gmina Miejska Kraków jest organem tworzącym, to jest Szpital Miejski Specjalistyczny im. Gabriela Narutowicza oraz Szpital Specjalistyczny im. Stefana Żeromskiego, Zakład Opiekuńczo Leczniczy, oraz w przychodniach w budynkach zarządzanych przez Zarząd Budynków Komunalnych w Krakowie.)

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

6.6.2. *Likwidacja barier w placówkach opieki zdrowotnej, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków, w tym audyty weryfikacyjne*

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

6.6.3. *Prowadzenie i upublicznienie bazy usług opieki zdrowotnej dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami, w tym dla kobiet z niepełnosprawnościami*

6.7. Szkolenia dotyczące niepełnosprawności (w tym jej społecznego kontekstu)

6.7.1. *Szkolenia dotyczące niepełnosprawności (w tym jej społecznego kontekstu) dla służb miejskich odpowiedzialnych za politykę zdrowotną*

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

6.7.2. *Szkolenia dotyczące niepełnosprawności (w tym jej społecznego kontekstu) dla personelu placówek opieki zdrowotnej*

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

Podpriorytet	Zadanie	Realizatorzy
6.1. Środowiskowe wsparcie osób chorujących psychicznie		Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
6.2. Prowadzenie Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego	6.2.1 Prowadzenie Miejskiego Ośrodka Zdrowia dla Osób Starszych, Przewlekłe Niepełnosprawnych oraz Niesamodzielnych (skrótowa nazwa: Miejskie Centrum Opieki)	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
6.3 Wczesna rehabilitacja	6.3.1 Wczesna rehabilitacja kierowana do dorosłych z niepełnosprawnościami	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, placówki opieki zdrowotnej
6.4. Programy polityki zdrowotnej dedykowane osobom z niepełnosprawnościami		Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
6.5. Promocja zdrowego stylu życia osób z niepełnosprawnościami dzięki profilaktyce i rehabilitacji		Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień, Wydział Komunikacji Społecznej
6.6. Zapewnienie dostępności placówek opieki zdrowotnej, w tym gabinetów i stanowisk, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków	6.6.1 Audyty dostępności usług opieki zdrowotnej, w tym dostępności gabinetów i stanowisk	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Zarząd Budynków Komunalnych w Krakowie
	6.6.2 Likwidacja barier w placówkach opieki zdrowotnej, na które wpływ ma Gmina	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia

	Miejska Kraków, w tym audyty weryfikacyjne	
	6.6.3 Prowadzenie i upublicznienie bazy dostępnych usług opieki zdrowotnej, dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami, w tym dla kobiet z niepełnosprawnościami	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
6.7. Szkolenia dotyczące niepełnosprawności (w tym jej społecznego kontekstu)	6.7.1 Szkolenia dotyczące niepełnosprawności (w tym jej społecznego kontekstu) dla służb miejskich odpowiedzialnych za politykę zdrowotną	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia ,placówki opieki zdrowotnej
	6.7.2 Szkolenia dotyczące niepełnosprawności (w tym jej społecznego kontekstu) dla personelu placówek opieki zdrowotnej	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia

7. Priorytet VII: Kultura, sport i turystyka

Osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do pełnego udziału w życiu kulturalnym, działalności sportowej i turystyce – na zasadzie równości z innymi osobami.

Odpowiednie działania muszą zapewnić możliwość rozwoju i wykorzystywania potencjału twórczego, artystycznego, intelektualnego i sportowego, także dla wzbogacenia społeczeństwa.

Zadania w ramach tego priorytetu służą: zapewnieniu oferty dedykowanej osobom z niepełnosprawnościami (artystom, osobom uprawiającym kulturę, sportowcom, osobom rekreacyjnie uprawiającym sport, turystom), zapewnieniu dostępności oferty powszechnej (dla ogółu społeczeństwa) dla publiczności z niepełnosprawnościami, zapewnieniu dostępności obiektów (kulturalnych, sportowych i turystycznych) oraz promocji informacji na ten temat.

7.1. Kultura

7.1.1. Oferta kulturalna dla osób z niepełnosprawnościami (artystów, osób uprawiających kulturę)

7.1.1.1. *Oferta kulturalna miejskich instytucji kultury (w tym ośrodków kultury, centrów kultury, domów kultury, zespołów pieśni i tańca, orkiestr, teatrów) dostępna dla osób z niepełnosprawnościami (artystów, osób uprawiających kulturę), w tym dla dorosłych z niepełnosprawnościami*

7.1.1.2. *Oferta kulturalna organizacji pozarządowych dla osób z niepełnosprawnościami (artystów, osób uprawiających kulturę) jak zajęcia muzyczne, teatralne, taneczne, plastyczne, gimnastyczne, rekreacyjne, edukacyjne itp., w tym dla dorosłych z niepełnosprawnościami*

7.1.2. Zapewnienie dostępności oferty kulturalnej dla osób z niepełnosprawnościami (publiczności)

7.1.2.1. *Zapewnienie szerszej dostępności oferty kulturalnej (w tym teatrów, muzeów, bibliotek) dla osób z niepełnosprawnościami (publiczności) (tłumaczenie na język migowy, audiodeskrypcja, audiobooki, eksponaty dotykowe, miejsca dla publiczności z niepełnosprawnościami w salach widowiskowych itp.)*

7.1.2.2. *Promocja idei dostępności („kultura bez barier”) wśród osób i podmiotów prowadzących działalność kulturalną (w tym teatry, muzea, biblioteki, galerie, kina)*

7.1.3. Wsparcie artystów z niepełnosprawnościami

Na zadanie to składają się w szczególności następujące działania:

- fundowanie stypendiów dla artystów z niepełnosprawnościami zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie procedurami,
- organizowanie lub finansowanie wystaw, koncertów, udziału w nich itp.

7.1.4. Prowadzenie i upublicznienie bazy (w tym mapy lub kalendarza) oferty i obiektów kulturalnych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami

Prowadzenie i upublicznienie bazy (w tym mapy lub kalendarza):

- obiektów kulturalnych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami (artystów, osób uprawiających kulturę),
- obiektów kulturalnych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami (publiczności),

- Instytucji kultury z ofertą kulturalną dla osób z niepełnosprawnościami,
  - oferty kulturalnej dostępnej dla osób z niepełnosprawnościami (artystów, osób uprawiających kulturę)
  - oferty kulturalnej dostępnej dla osób z niepełnosprawnościami (publiczności)
- wraz z zaznaczeniem (jeśli dotyczy) typu dostępności (dostępność obiektu, tłumaczenie na język migowy, audiodeskrypcja, eksponaty dotykowe itp.),
- wraz z informacją (jeśli dotyczy) o liczbie miejsc postojowych dla osób z niepełnosprawnościami).

7.1.5. Zapewnienie dostępności obiektów kulturalnych dla publiczności i artystów z niepełnosprawnościami

7.1.5.1. Audyty dostępności obiektów kulturalnych, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków, dla publiczności i artystów z niepełnosprawnościami

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.1.5.2. Audyty dostępności pozostałych obiektów kulturalnych (w tym kin, teatrów, galerii) dla publiczności i artystów z niepełnosprawnościami

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.1.5.3. Likwidacja barier w obiektach kulturalnych, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków, w tym audyty weryfikacyjne

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.1.6. Szkolenia dotyczące niepełnosprawności

7.1.6.1. Szkolenia dotyczące niepełnosprawności dla personelu służb miejskich odpowiedzialnych za kulturę

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.1.6.2. Szkolenia dotyczące niepełnosprawności dla personelu instytucji kultury

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.1.7. *Ulgowe opłaty za korzystanie z kultury przez osoby z niepełnosprawnościami (artystów, osoby uprawiające kulturę, publiczność)*

7.2. Sport

7.2.1. *Sekcje sportowe dla osób z niepełnosprawnościami*

7.2.1.1. *Sekcje sportowe w klubach osób z niepełnosprawnościami, w tym dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami*

7.2.2. *Prowadzenie Centrum Sportu Niepełnosprawnych*

7.2.3. *Organizacja Cracovia Maraton dla osób z niepełnosprawnościami oraz innych imprez sportowych (dostępnych) dla sportowców z niepełnosprawnościami, w tym dla dorosłych z niepełnosprawnościami*

7.2.4. *Zapewnienie dostępności oferty sportowej dla publiczności (kibiców) z niepełnosprawnościami*

7.2.4.1. *Zapewnienie dostępności oferty sportowej (w tym wydarzeń sportowych) dla publiczności (kibiców) z niepełnosprawnościami (w tym dostępność obiektów, audiodeskrypcja)*

7.2.4.2. *Promocja dostępności wśród miejskich i pozostałych instytucji sportowych (w tym kluby sportowe, baseny, kręgielnie)*

7.2.5. *Wsparcie sportowców z niepełnosprawnościami*

Na zadanie to składają się w szczególności następujące działania:

- fundowanie stypendiów dla sportowców z niepełnosprawnościami,
- organizowanie lub finansowanie turniejów, zawodów, udziału w nich itp.

7.2.6. *Prowadzenie i upublicznienie bazy (w tym mapy lub kalendarza) oferty i obiektów sportowych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami*

Prowadzenie i upublicznienie bazy (w tym mapy lub kalendarza):

- obiektów sportowych (i innych miejsc uprawiania sportu) dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami uprawiających sport,
- obiektów sportowych dostępnych dla publiczności (kibiców) z niepełnosprawnościami,

- klubów sportowych (i sekcji sportowych) z ofertą sportową dla osób z niepełnosprawnościami, w tym dorosłych z niepełnosprawnościami,
  - imprez sportowych dostępnych dla sportowców z niepełnosprawnościami
  - imprez sportowych dostępnych dla kibiców z niepełnosprawnościami
- wraz z zaznaczeniem (jeśli dotyczy) typu dostępności (dostępność obiektu, tłumaczenie na język migowy, audiodeskrypcja itp.),
- wraz z informacją (jeśli dotyczy) o liczbie miejsc postojowych dla osób z niepełnosprawnościami).

7.2.7. *Promocja zdrowego stylu życia osób z niepełnosprawnościami dzięki aktywności fizycznej, w tym promocja imprez sportowych dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami*

7.2.8. *Zapewnienie dostępności obiektów sportowych i innych miejsc uprawiania sportu dla publiczności (kibiców) i sportowców z niepełnosprawnościami*

7.2.8.1. Audyty dostępności obiektów sportowych i innych miejscach uprawiania sportu, na które Gmina Miejska Kraków ma wpływ, dla publiczności (kibiców) i sportowców z niepełnosprawnościami

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.2.8.2. Audyty dostępności pozostałych obiektów sportowych i innych miejsc uprawiania sportu dla publiczności (kibiców) i sportowców z niepełnosprawnościami

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.2.8.3. Likwidacja barier w obiektach sportowych i innych miejscach uprawiania sportu, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków, w tym audyty weryfikacyjne

(Zadanie ustawowe.)

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.2.9. Szkolenia dotyczące niepełnosprawności

7.2.9.1. Szkolenia dotyczące niepełnosprawności dla personelu służb miejskich odpowiedzialnych za sport

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.2.9.2. Szkolenia dotyczące niepełnosprawności dla personelu instytucji sportowych

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.2.10. Zwolnienie lub częściowe zwolnienie z opłat startowych dla sportowców z niepełnosprawnościami lub opłat za wstęp na imprezy sportowe dla publiczności (kibiców) z niepełnosprawnościami

7.2.11. Dofinansowanie innych przedsięwzięć związanych ze sportem, dotyczących osób z niepełnosprawnościami

7.3. Turystyka

Obiekty turystyczne obejmują w szczególności: trasy turystyczne (jak Droga Królewska), ścieżki rowerowe, parki, Bulwary Wiślane, plaże miejskie, przystanie.

W związku z tym do realizatorów tego podpriorytetu zaliczają się: Zarząd Dróg Miasta Krakowa, Zarząd Transportu Publicznego w Krakowie, Zarząd Zieleni Miejskiej w Krakowie, Wydział ds. Turystyki, Krakowskie Biuro Festiwalowe oraz Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia.

7.3.1. Inicjowanie i promocja oferty turystycznej organizacji pozarządowych dla osób z niepełnosprawnościami (turystów), w tym dla dorosłych z niepełnosprawnościami

7.3.2. Zapewnienie dostępności oferty turystycznej dla osób z niepełnosprawnościami

7.3.2.1. *Promocja dostępności wśród dostawców usług turystycznych (w tym restauracji, hoteli, przedsiębiorców turystycznych)*

7.3.3. Zapewnienie dostępności obiektów turystycznych dla osób z niepełnosprawnościami

7.3.3.1. *Audyty dostępności obiektów turystycznych, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków (w tym parków, bulwarów, plaż miejskich, ścieżek rowerowych)*

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.3.3.2. *Likwidacja barier w obiektach turystycznych, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków, w tym audyty weryfikacyjne*

(Zadanie ustawowe.)

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.3.4. Zapewnienie informacji turystycznej dla osób z niepełnosprawnościami (turystów)

7.3.4.1. *Prowadzenie i upublicznienie bazy (w tym mapy lub kalendarza) oferty i obiektów turystycznych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami*

Prowadzenie i upublicznienie bazy (w tym mapy lub kalendarza):

- obiektów turystycznych, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków (w tym parków, bulwarów, plaż miejskich, ścieżek rowerowych), dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami,
- pozostałych obiektów turystycznych (w tym restauracji, hoteli) dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami,
- podmioty z ofertą turystyczną dla osób z niepełnosprawnościami,
- oferty turystycznej dla osób z niepełnosprawnościami,

- wraz z zaznaczeniem (jeśli dotyczy) typu dostępności (dostępność obiektu, tłumaczenie na język migowy itp.),
- wraz z informacją (jeśli dotyczy) o liczbie miejsc postojowych dla osób z niepełnosprawnościami).

7.3.4.2. *Wydawanie informatorów turystycznych dla osób z niepełnosprawnościami*

Zalecenie: należy uwzględnić w informatorach perspektywy różnych typów niepełnosprawności.

7.3.4.3. *Zapewnienie dostępności punktów informacji turystycznej (pod względem architektonicznym, informacyjnym i komunikacyjnym)*

7.3.5. Szkolenia dotyczące niepełnosprawności dla personelu służb miejskich odpowiedzialnych za turystykę

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

7.3.6. Dofinansowanie innych przedsięwzięć związanych z turystyką osób z niepełnosprawnościami

Podpriorytet	Zadanie	Realizatorzy
7.1. Kultura	7.1.1 Oferta kulturalna dla osób z niepełnosprawnościami (artystów, osób uprawiających kulturę)	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia we współpracy z Wydziałem Kultury i Dziedzictwa Narodowego
	7.1.2 Zapewnienie dostępności oferty kulturalnej dla osób z niepełnosprawnościami (publiczności)	Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego
	7.1.3 Wsparcie artystów z niepełnosprawnościami	Wydział Komunikacji Społecznej, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia we współpracy z Wydziałem Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
	7.1.4 Prowadzenie i upublicznienie bazy (w tym mapy lub kalendarza) oferty i	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Komunikacji Społecznej we współpracy

	obiektów kulturalnych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami	Wydziałem Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Krakowskim Biurem Festiwalowym
	7.1.5 Zapewnienie dostępności obiektów kulturalnych dla publiczności i artystów z niepełnosprawnościami	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia we współpracy z Wydziałem Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Krakowskim Biurem Festiwalowym
	7.1.6 Szkolenia dotyczące niepełnosprawności	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Organizacji i Nadzoru,
	7.1.7 Ulgowe opłaty za korzystanie z kultury przez osoby z niepełnosprawnościami (artystów, osoby uprawiające kulturę, publiczność)	Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego, instytucje kultury
7.2 Sport	7.2.1 Sekcje sportowe dla osób z niepełnosprawnościami	Wydział Sportu, Zarząd Infrastruktury Sportowej w Krakowie, kluby sportowe (powszechnie dostępne).
	7.2.2 Prowadzenie Centrum Sportu Niepełnosprawnych	Zarząd Infrastruktury Sportowej
	7.2.3 Organizacja Cracovia Maraton dla osób z niepełnosprawnościami oraz innych imprez sportowych (dostępnych) dla sportowców z niepełnosprawnościami, w tym dla dorosłych z niepełnosprawnościami	Zarząd Infrastruktury Sportowej, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	7.2.4 Zapewnienie dostępności oferty sportowej dla publiczności (kibiców) z	Zarząd Infrastruktury Sportowej, Wydział Sportu Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia

	niepełnosprawnościami	
		Zarząd Infrastruktury Sportowe, Wydział Komunikacji Społecznej, Wydział Sportu, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	7.2.5 Wsparcie sportowców z niepełnosprawnościami	Wydział Sportu, Zarząd Infrastruktury Sportowej Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	7.2.6 Prowadzenie i upublicznienie bazy (w tym mapy lub kalendarza) oferty i obiektów sportowych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami	Zarząd Infrastruktury Sportowej, Wydział Sportu. Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	7.2.7 Promocja zdrowego stylu życia osób z niepełnosprawnościami dzięki aktywności fizycznej, w tym promocja imprez sportowych dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami	Zarząd Infrastruktury Sportowe, Wydział Komunikacji Społecznej, Wydział Sportu, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	7.2.8 Zapewnienie dostępności obiektów sportowych i innych miejsc uprawiania sportu dla publiczności (kibiców) i sportowców z niepełnosprawnościami	Zarząd Infrastruktury Sportowej w Krakowie
	7.2.9 Szkolenia dotyczące niepełnosprawności	Wydział Sportu, Wydział Polityki Wydział Organizacji i Nadzoru
		Wydział Sportu, Zarząd Infrastruktury Sportowej , Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	7.2.10 Zwolnienie lub częściowe	Zarząd Infrastruktury Sportowej

	zwolnienie z opłat startowych dla sportowców z niepełnosprawnościami lub opłat za wstęp na imprezy sportowe dla publiczności (kibiców) z niepełnosprawnościami	Instytucje sportowe, Wydział Sportu,
	7.2.11 Dofinansowanie innych przedsięwzięć związanych ze sportem, dotyczących osób z niepełnosprawnościami	Wydział Sportu, Zarząd Infrastruktury Sportowej , Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
7.3. Turystyka	7.3.1 Inicjowanie i promocja oferty turystycznej organizacji pozarządowych dla osób z niepełnosprawnościami (turystów), w tym dla dorosłych z niepełnosprawnościami	Wydział ds. Turystyki, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	7.3.2 Zapewnienie dostępności oferty turystycznej dla osób z niepełnosprawnościami:	Wydział ds. Turystyki, Wydział Komunikacji Społecznej, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	7.3.3 Zapewnienie dostępności obiektów turystycznych dla osób z niepełnosprawnościami	Zarząd Dróg Miasta Krakowa, Zarząd Zieleni Miejskiej
	7.3.4 Zapewnienie informacji turystycznej dla osób z niepełnosprawnościami (turystów)	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział ds. Turystyki, Wydział Komunikacji Społecznej
	7.3.5 Szkolenia dotyczące niepełnosprawności dla personelu służb miejskich odpowiedzialnych za turystykę	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, miejskie jednostki organizacyjne, w tym Krakowskie Biuro Festiwalowe, Wydział Organizacji i Nadzoru
	7.3.6 Dofinansowanie innych przedsięwzięć związanych z turystyką osób	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia

	z niepełnosprawnościami	
--	-------------------------	--

8. Priorytet VIII: Udział w życiu publicznym i politycznym

Osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do pełnego i efektywnego udziału w życiu politycznym i publicznym – na zasadzie równości z innymi osobami, bezpośrednio bądź za pośrednictwem swobodnie wybranych przedstawicieli, w tym w szczególności do realizacji czynnego i biernego prawa wyborczego.

Odpowiednie działania muszą zapewnić możliwość korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami z praw obywatelskich i politycznych, a także aktywnie promować udział tychże osób w sprawach publicznych, w szczególności poprzez stwarzanie sprzyjających warunków do tworzenia i funkcjonowania w społeczności lokalnej organizacji pozarządowych, w tym do organizacji osób z niepełnosprawnościami, w celu reprezentowania ich interesów.

8.1. Dostępność wyborów i referendów

8.1.1. Zapewnienie dostępności architektonicznej lokali wyborczych i ich otoczenia

8.1.2. Zapewnienie transportu specjalistycznego dla wyborców z niepełnosprawnościami

8.1.3. Audyty dostępności lokali wyborczych i ich otoczenia

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

8.1.4. Likwidacja barier w lokalach wyborczych i ich otoczeniu, w tym audyty weryfikacyjne

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

8.1.5. Szkolenia dla osób odpowiedzialnych za wybory i referenda

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

8.2. Konsultacje społeczne

8.3. Partnerstwo z organizacjami pozarządowymi na rzecz lokalnej polityki społecznej

Zadanie ustawowe (działalność Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych)

Na zadanie to składają się w szczególności następujące działania:

- Zwiększenie udziału i zaangażowania organizacji pozarządowych na rzecz lokalnej polityki społecznej,
- Działalność Komisji Dialogu Obywatelskiego ds. Osób Niepełnosprawnych,
- Działalność Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych,
- Promocja działań Komisji Dialogu Obywatelskiego ds. Osób Niepełnosprawnych i Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych.

8.4. Rozwój wolontariatu na potrzeby wsparcia i zapewnienia równych szans osób z niepełnosprawnościami

Na zadanie to składają się w szczególności następujące działania:

- Promocja wolontariatu,
- Prowadzenie bazy wolontariuszy,
- Koordynacja działań z udziałem wolontariuszy.

8.5. Zadania zlecane

8.6. Klauzule społeczne

Klauzule społeczne – szansą dla społeczności lokalnej, gdyż powodują zatrudnienie osób wykluczonych społecznie, ograniczają świadczenia finansowe oraz generują korzyści społeczne.

Klauzule społeczne mogą mieć w szczególności formę:

Wprowadzenie do kryteriów oceny ofert aspektów społecznych, na przykład:

- Zatrudnienie do realizacji zamówienia osób z niepełnosprawnościami,
- Zapewnienie szczególnie wysokiego poziomu dostępności przedmiotu zamówienia dla osób z niepełnosprawnościami (standardowy poziom dostępności jest obowiązkowy: zgodnie z przepisami zamówień publicznych w przypadku zamówień przeznaczonych do użytku osób fizycznych, w tym pracowników zamawiającego, opis przedmiotu zamówienia sporządza się z uwzględnieniem wymagań w zakresie dostępności dla osób

niepełnosprawnych lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników),

- Zastrzeżenie zamówienia wyłącznie dla wykonawców, których działalność obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, w szczególności osób z niepełnosprawnościami.

Podpriorytet	Zadanie	Realizatorzy
8.1. Dostępność wyborów i referendów	8.1.1 Zapewnienie dostępności architektonicznej lokali wyborczych i ich otoczenia	Wydział Obsługi Urzędu, Miejskie Centrum Obsługi Oświaty
	8.1.2 Zapewnienie transportu specjalistycznego dla wyborców z niepełnosprawnościami	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	8.1.3 Audyty dostępności lokali wyborczych i ich otoczenia	Wydział Obsługi Urzędu
	8.1.4 Likwidacja barier w lokalach wyborczych i ich otoczeniu, w tym audyty weryfikacyjne	Wydział Obsługi Urzędu
	8.1.5 Szkolenia dla osób odpowiedzialnych za wybory i referenda	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Organizacji i Nadzoru
8.2. Konsultacje społeczne		Poszczególne komórki Urzędu
8.3. Partnerstwo z organizacjami pozarządowymi na rzecz lokalnej polityki społecznej		Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Komunikacji Społecznej, Zarząd Infrastruktury Sportowej
8.4. Rozwój wolontariatu na potrzeby wsparcia i zapewnienia równych szans osób z niepełnosprawnościami		Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Komunikacji Społecznej, wszystkie jednostki prowadzące działania angażujące wolontariuszy
8.5. Zadania zlecane		Poszczególne komórki Urzędu
8.6. Klauzule społeczne		Poszczególne komórki Urzędu

9. Priorytet IX: Podnoszenie świadomości

Osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do życia w społeczności lokalnej w atmosferze akceptacji i poszanowania odmienności.

Odpowiednio ukierunkowane działania muszą zapewnić podniesienie świadomości społeczeństwa w obszarze niepełnosprawności, w tym wzmocnienie respektowania praw i godności osobistej osób z niepełnosprawnościami, zwalczanie stereotypy, uprzedzenia i szkodliwe praktyki wobec tychże osób we wszystkich dziedzinach życia, a także promować wiedzy o tkwiących w nich zdolnościach i potencjale.

9.1. Kształtowanie i rozwijanie świadomości społecznej na temat osób z niepełnosprawnościami

9.1.1. Prowadzenie kampanii społecznych i informacyjnych

Zalecenie: kształtowanie pozytywnego wizerunku osób z niepełnosprawnościami jako aktywnych członków społeczeństwa (rodziców, pracowników itp.). Ma to na celu w szczególności zmianę stereotypowego postrzegania osób z niepełnosprawnościami jako biednych, pasywnych, przedmiot wsparcia itp.

9.1.2. Organizacja konferencji i seminariów

9.1.3. Szkolenia dotyczące niepełnosprawności dla służb miejskich i podmiotów zewnętrznych (innych niż wymienione we wcześniejszych priorytetach)

Zalecenie, by zadanie było wykonywane przy współudziale środowiska osób z niepełnosprawnościami.

9.1.4. Systematyczne promowanie tematyki osób z niepełnosprawnościami w mediach lokalnych, w działaniach instytucji kultury i organizacji pozarządowych

9.2. Prowadzenie badań i analiz dotyczących osób z niepełnosprawnościami

9.2.1. Prowadzenie badań, w tym cyklicznych, dotyczących osób z niepełnosprawnościami, między innymi w celu diagnozy sytuacji oraz ewaluacji prowadzonych działań

9.2.2. Analiza danych statystycznych prowadzona przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności

9.3. Prowadzenie działań podnoszących świadomość osób z niepełnosprawnościami

9.3.1. Prowadzenie serwisu „Kraków bez barier” w Miejskiej Prezentacji Internetowej „Magiczny Kraków”

9.3.2. Publikacja informatorów dla osób z niepełnosprawnościami

9.3.3. Publikacja na portalu www.sprawypoleczne.krakow.pl w zakładce „Niepełnosprawność” informacji na temat udzielania różnego rodzaju świadczeń na rzecz osób z niepełnosprawnościami

Podpriorytet	Zadanie	Realizatorzy
9.1. Kształtowanie i rozwijanie świadomości społecznej na temat osób z niepełnosprawnościami	9.1.1 Prowadzenie kampanii społecznych i informacyjnych	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Komunikacji Społecznej.
	9.1.2 Organizacja konferencji i seminariów	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Komunikacji Społecznej.
	9.1.3 Szkolenia dotyczące niepełnosprawności dla służb miejskich i podmiotów zewnętrznych (innych niż wymienione we wcześniejszych priorytetach)	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Organizacji i Nadzoru
	9.1.4 Systematyczne promowanie tematyki osób z niepełnosprawnościami w mediach lokalnych, w działaniach instytucji kultury i organizacji pozarządowych	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Wydział Komunikacji Społecznej
9.2. Prowadzenie badań i analiz dotyczących osób z niepełnosprawnościami	9.2.1 Prowadzenie badań, w tym cyklicznych, dotyczących osób z niepełnosprawnościami, między innymi w celu diagnozy sytuacji oraz ewaluacji prowadzonych działań	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	9.2.2 Analiza danych statystycznych prowadzona przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności	Miejski Zespół ds. Orzekania o niepełnosprawności
9.3. Prowadzenie działań podnoszących świadomość osób	9.3.1 Prowadzenie serwisu „Kraków bez barier” w Miejskiej Prezentacji Interneto-	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia

z niepełnosprawnościami	wej „Magiczny Kraków”	
	9.3.2 Publikacja informatorów dla osób z niepełnosprawnościami	Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
	9.3.3 Publikacja na portalu www.sprawyspoleczne.krakow.pl w zakładce „Niepełnosprawność” informacji na temat udzielania różnego rodzaju świadczeń na rzecz osób z niepełnosprawnościami	Krakowskie Centrum Świadczeń, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia

Zasady wdrażania i monitorowania Programu

Wdrażanie Programu

Program jest dokumentem perspektywnym, którego założeniem jest nakreślenie kierunków działań Gminy Miejskiej Kraków w obszarze szeroko rozumianej problematyki osób z niepełnosprawnościami. Integralną część Programu stanowią będącymi rocznie sporządzane harmonogramy działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, które w sposób szczegółowy wskazywać będą działania podejmowane przez Gminę Miejską Kraków w ramach poszczególnych priorytetów, ujętych w Programie. Harmonogram jest dokumentem, w którym poszczególni realizatorzy zadań określają swoje działania, środki finansowe przypisane do zadań na poszczególny rok oraz wskazują mierniki rezultatu.

Program wprowadzony zostanie uchwałą Rady Miasta Krakowa. Harmonogramy działań na kolejne lata zostaną wprowadzone zarządzeniami Prezydenta Miasta Krakowa.

Biorąc pod uwagę fakt, że w trakcie 4 lat trwania Programu poszczególne działania mogą zmienić formę, istnieje możliwość modyfikowania zadań w ramach poszczególnych priorytetów oraz wskazywanie nowych inicjatyw, które będzie podejmować Gmina w ramach działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Modyfikacje takie, o ile nie będą się wiązały z ograniczeniem praw osób z niepełnosprawnościami i nadanych im Programem uprawnień, będą mogły być wprowadzane w kolejnych harmonogramach działania, które będą procedowane na dany rok kalendarzowy.

Zgodnie z art. 44b ust. 2 pkt 3 Ustawy o rehabilitacji propozycje zmian w Programie będą przekazywane do oceny Powiatowej Społecznej Radzie ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Krakowa.

Harmonogram realizacji Programu

Wszystkie zadania będą realizowane w trybie ciągłym – do końca Programu, czyli do 2022 r.

Szczególne zadania – jak stworzenie standardów dostępności czy planów działania – również mają charakter ciągły. Wynika to z tego powodu, że w ramach tych zadań przewidziana jest również bieżąca aktualizacja odpowiednio standardów czy planów działania.

Monitorowanie Programu

Nadzór nad realizacją Programu sprawuje Prezydent Miasta Krakowa. Koordynatorem Programu, odpowiedzialnym za jego monitoring, jest Dyrektor Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Urzędu Miasta Krakowa.

Monitoring Programu będzie stałym i ciągłym procesem obserwacji ilościowych i jakościowych zmian mierników, mającym na celu zapewnienie informacji na temat skuteczności podejmowanych działań oraz ich zmianę w przypadku rozbieżności pomiędzy założeniami a rezultatami. Poprzez ustalenie zasad procesu monitoringu, zapewniona zostanie bieżąca i etapowa kontrola realizacji Programu.

Głównym narzędziem monitoringu Programu będą:

- coroczne sprawozdania z realizacji Powiatowego Programu Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych za dany rok kalendarzowy oraz
- badania ewaluacyjne, zarówno ilościowe, jak i jakościowe, przeprowadzane wśród osób z niepełnosprawnościami.

Dzięki analizie porównawczej dokonuje się oceny osiągniętych rezultatów oraz określenia stopnia wykonania poszczególnych zadań, jak również oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami z jednej strony a osiągniętymi rezultatami – z drugiej.

W przypadku wystąpienia w trakcie realizacji zadań trudności i zagrożeń, realizatorzy niezwłocznie zobowiązani są do powiadomienia Koordynatora Programu. Bieżące działania podejmowane w ramach monitoringu Programu dadzą obraz postępu w realizacji poszczególnych przedsięwzięć. Natomiast w perspektywie długofalowej monitoring umożliwi obserwację dynamiki realizacji celów oraz zmian strukturalnych.

Zgodnie z art. 44b ust. 2 pkt. 3 Ustawy o rehabilitacji sprawozdanie z realizacji Programu będzie przekazywane do oceny Powiatowej Społecznej Radzie ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Krakowa.

Rejestr ryzyk

Dla Programu zidentyfikowane następujące ryzyka:

1. Niewykonanie zaplanowanego w programie zadania w związku z brakiem środków finansowych.
2. Wielość realizatorów poszczególnych zadań, co może wpływać na proces decyzyjny i rozmywać odpowiedzialność.
3. Trudności w uruchamianiu zadań, które do tej pory nie były realizowane.
4. Rozwiązanie umowy z organizacją pozarządową w związku z nienależytym wykonaniem zadania.

5. Niepodpisanie umowy z organizacją pozarządową w przypadkach innych niż określone w pkt. 1, na przykład wskutek rezygnacji organizacji z przyznanej dotacji.
6. Przekroczenie wymaganych lub zaplanowanych terminów realizacji zadań.
7. Cele nieosiągnięte – niskie uczestnictwo w przedsięwzięciach.
8. Trudności w wyłonieniu wykonawcy zadania, posiadającego odpowiednie kwalifikacje i spełniającego określone kryteria.

Odpowiedzialność

Działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami mają w dużej mierze charakter horyzontalny. Każda komórka organizacyjna Urzędu Miasta Krakowa oraz każda miejska jednostka organizacyjna powinna uwzględniać w swoich działaniach osoby z niepełnosprawnościami.

Dotyczy to w szczególności realizatorów poszczególnych zadań publicznych wskazanych w Programie.

Koordynatorem Programu jest Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Urzędu Miasta Krakowa.

Interesariusze

Interesariuszami niniejszego Programu są przede wszystkim:

- Krakowskie środowisko osób z niepełnosprawnościami – odbiorcy Programu,
- Urząd Miasta Krakowa – realizator Programu – wraz z podmiotami, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków.

Przez środowisko osób z niepełnosprawnościami rozumiemy same osoby z niepełnosprawnościami, ich rodziny, osoby je wspierające, zrzeczające je organizacje pozarządowe lub działające na ich rzecz, a także nieformalne ruchy osób z niepełnosprawnościami lub działające na ich rzecz.

Podmioty, na które wpływ ma Gmina Miejska Kraków, to podmioty, które w szczególności są stroną umowy z Gminą lub których udziałowcami jest Gmina. Do tej grupy można zaliczyć na przykład następujące instytucje: operatorzy Komunikacji Publicznej w Krakowie, kluby sportowe korzystające z miejskiej infrastruktury sportowej, wykonawcy zamówień publicznych, organizacje pozarządowe, którym Gmina powierzyła lub zleciła realizację zadań publicznych, formalni partnerzy w realizacji projektów ze środków europejskich, Towarzystwa Budownictwa Społecznego itp.

Do interesariuszy zaliczamy także środowisko lokalne: społeczność lokalną, w której żyją osoby z niepełnosprawnościami (w tym sąsiadów, uczniów tej samej szkoły), pracodawców, usługodawców itp.

Załącznik nr 1. Zagregowane dane ewaluacyjne dotyczące realizacji Programu w latach 2016-2017

Priorytet	Zadanie	Nakłady finansowe [tys. zł]			Wskaźnik	Wartość wskaźnika		
		2016	2017	Razem		2016	2017	Razem
I. Kształtowanie świadomości społecznej związanej z problematyką osób niepełnosprawnych	Prowadzenie działań informacyjnych podnoszących świadomość osób niepełnosprawnych	15	14	29	Liczba wejść i odsłon stron internetowych	246 000	214 000	460 000
					Liczba egzemplarzy informatora	1 500	2 000	3 500
	Prowadzenie badań i analiz dotyczących środowiska osób niepełnosprawnych	0	0	0	Liczba analiz	Brak danych	5	5
	Kształtowanie świadomości społecznej na temat osób niepełnosprawnych	94	117	211	Liczba projektów i przedsięwzięć	20	15	35
					Liczba egzemplarzy przewodnika dla turysty z niepełnosprawnością	5 000	1 000	6 000
Razem	109	130	239	Liczba egzemplarzy informatora i przewodnika	6 500	3 000	9 500	

II. Przeciwdziałanie marginalizacji zawodowej osób niepełnosprawnych	Zatrudnianie i rehabilitacja osób niepełnosprawnych	141	57	198	Liczba wspartych osób	2 117	1 821	3 938
					Liczba szkoleń i spotkań	71	49	120
	Promocja zatrudniania osób niepełnosprawnych	634	581	1 215	Liczba wspartych osób	165	320	485
					Liczba wspartych pracodawców	103	92	195
	Poradnictwo zawodowe	0	0	0	Liczba wspartych osób	3	3	6
					Liczba spotkań	3	5	8
	Razem	775	637	1 413	Liczba wspartych osób	2 285	2 144	4 429
III. Dostosowanie przestrzeni miejskiej do potrzeb osób niepełnosprawnych	Likwidacja barier funkcjonalnych w przestrzeni miejskiej	1 153	1 419	2 572	Liczba wspartych osób	70	91	161
					Liczba miejsc	26	315	341
	Dostosowanie infrastruktury miejskiej do potrzeb osób niepełnosprawnych	48 181	37 479	85 660	Liczba inwestycji, rozwiązań i projektów	164	113	277
					Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających z placówek, w których dostosowano infrastrukturę	4 567	Brak danych	4 567
	Rozwój systemu zarządzania	Brak	173	173	Liczba zastosowanych	Brak	351	351

	transportem publicznym	danych			rozwiązań, zamontowanych wiat i kasetonów	danych		
	Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych taboru komunikacji miejskiej	Brak danych	3 054	3 054	Liczba dostosowanych pojazdów i wagonów	Brak danych	120	120
	Razem	49 335	42 124	91 459	Liczba inwestycji, rozwiązań, pojazdów itp. (szacunki)	200	900	1100
IV. Rehabilitacja społeczna i zdrowotna osób niepełnosprawnych	Rozwijanie umiejętności społecznych i poprawa sprawności psychofizycznej osób niepełnosprawnych	18 390	18 032	36 422	Liczba wspartych osób	7 281	7 403	14 684
					Liczba usług i procedur wspierających komunikowanie się	10	251	261
	System opieki zdrowotnej	84	88	173	Liczba wspartych osób	121	104	225
	System świadczeń socjalnych	42 355	45 978	88 333	Liczba wspartych osób	57 453	67 375	124 828
					Liczba wydanych kart parkingowych i legitymacji osoby niepełnosprawnej	6 368	5 715	12 083
Razem	60 829	64 099	124 928	Liczba wspartych osób	64 855	74 882	139 737	
V. Integracja	Realizacja przedsięwzięć	149	160	309	Liczba wspartych osób	21 400	26 061	47 461

społeczna osób niepełnosprawnych	integracyjnych							
	Przyznanie osobom niepełnosprawnym mieszkań z zasobów GMK	0	0	0	Liczba wspartych osób	5	0	5
	Sport osób niepełnosprawnych	44	111	155	Liczba wspartych osób	95	510	605
					Liczba zinventaryzowanych obiektów	0	11	11
	Edukacja specjalna i integracyjna	247 125	251 005	498 130	Liczba dzieci i młodzieży z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego	3 652	3 842	7 494
					Liczba dzieci korzystających ze wczesnego wspomaganie rozwoju	1 080	1 251	2 331
	Razem	247 318	251 276	498 595	Liczba wspartych osób	26 232	31 664	57 896
VI. Współpraca z organizacjami	Otwarte konkursy ofert	690	1 344	2 033	Liczba umów / dotacji	62	97	105
	Wspieranie organizacji pozarządowych w działalności na rzecz osób	188	Brak danych	188	Liczba umów	41	0	41
					Liczba wspartych osób (Miejskie Centrum	6 200	2 000	8 200

pozarządowy mi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych	niepełnosprawnych				Informacji, szacunki)			
	Działalność Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych	0	0	0	Liczba opiniowanych aktów prawnych i projektów architektonicznych	128	132	260
	Działalność Komisji Dialogu Obywatelskiego ds. Osób Niepełnosprawnych	0	0	0	Liczba spotkań	5	5	10
	Razem	877	1 344	2 221	Liczba umów / dotacji	103	97	200
VII. Wsparcie osób niepełnosprawnych i ich rodzin w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb	Zlecenia i koordynacja realizacji usług opiekuńczych	17 387	18 841	36 228	Liczba wspartych osób	2 372	2 519	4 891
	Udzielanie świadczeń z pomocy społecznej osobom niepełnosprawnym	147 295	158 074	305 370	Liczba wspartych osób (około)	9 800	9 600	19 400
	Pozyskiwanie partnerów społecznych w celu tworzenia ośrodków wsparcia	12 311	13 532	25 843	Liczba wspartych osób	1 764	1 769	3 533
	Zadania realizowane przez MOPS ze środków wskazanych przez dzielnice w obszarze problematyki osób	96	2 944	3 040	Liczba wspartych osób	563	642	1 205

	niepełnosprawnych							
	Zlecenie i koordynacja realizacji usług asystenckich	32	314	346	Liczba wspartych osób	84	165	249
	Reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	129	352	482	Liczba wspartych osób	34	62	96
	Krakowska karta rodziny z niepełnosprawnym dzieckiem	0	320	320	Liczba wspartych osób	0	2 000	2 000
	Wsparcie rodziców i opiekunów osób niepełnosprawnych w realizacji codziennych obowiązków domowych	0	5	5	Liczba wspartych osób	0	19	19
	Razem	177 251	194 382	371 633	Liczba wspartych osób (około)	14 600	16 800	31 400
RAZEM		536 494	553 993	1 090 487	Liczba wspartych osób (szacunki)	114 000	128 000	242 000